

Nem hiszek én egy istenben, mert bárhova
nézek,
istent látok, ezért, s nem szomorú a
világ.
Egyike gyilkos, a másika áldott, másika
részeg,
egyike zengő ég, másika néma virág.
Mind hatalom, de nem egyenlők az erőre;
ha egy int
gyakran a másik fut; gyakran a másika
fél.
Egyike fényes, a másika vak; hogy lenne ez
egy mind?
Semmi az ami csak egy; semmi sem
egy, ami él.
Nem hiszem én az egy istent; hiszem az
ezer istent:
azt aki adja a fényt; azt aki adja a dalt;
azt kivel a kin is édes, azt kivel a mocsok is
szent;
Kronost az öreget s Bacchost a fiatalt;
az arany Aphroditét s minden derüs égi
mosolygót;
holdnak szűz erejét, Artemisz enyhe
nyilát;
Zeüsz a komor dörgőt s Próteüsz a tengeri
bolygót
és a nyilas napot is, mely a világra kilát.
Gabnaadó bus anyát s lányát, a vidám
hazajárót;
erdei lányokat is s a fura furtfülü Pánt;
látom amint a Moira köröttem fonja a hálót
s olykor az Eümenidák vércsepegős
szeme bánt.
Élnek az istenek és még érzi hatalmukat
egyre
bárha nem is hisz már bennük a léha
világ;
egy isten se szorult a hitre s az emberi
kegyre
egyike zengő ég, másika néma virág.

Babits Mihály: Hiszekegy

XXX. évfolyam 9. szám
2023. szeptember

Bulányi Gy.: A konkoly	5383
Botlik B.: Könyvismertetés	5386
Király I.: Ahogyan én láttam	5390
Vinczéné G. G.: Nagyszülőnek lenni (2.)	5392
Bulányi Gy.: Közoktatásunk legyen...	5396
Kollár G.: Lázár Ervin etikája...	5402
Benyhe I.: VERSEK	5406
Farkas I.: Ősz	5408
AJÁNLO	5409

« Az emberi elköteleződés folyóirata – családkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

A KONKOLY

Csak itt, Máté 13. fejeztében, kerül elő a konkoly szó. Csak Jézus ajkára adva. Ezenfelül sehol és sohasem kerül elő – az Ószövetségben sem, egyetlen egyszer sem. Még maga Jézus sem használja – másutt, e konkoly-példabeszéden kívül. Van ennek valami oka? Azt hiszem: igen. Ez az ok túl van a példabeszéd alap-mondanivalóján. S mi ez a mondanivaló? Az, hogy véletlenül se verekedjünk ám, mert a legjobb szándék mellett is üjtjük majd még azt is, akit nem akarunk: kiszaggatnánk vele együtt a búzát is! Túl van azon is, hogy a verekedést hagyjuk csak a világvégére, és hagyjuk csak az Emberfia angyalaira: akik gonoszságot cselekszenek, azokat tüzes kemencébe dobják: ott lesz majd sírás és fogcsikorgatás. Túl azon is, hogy ejnye-ejnye, ti, angyalok! Nem

tudjátok, hogy az Emberfia országában nem illik verekedni, fájdalmat meg örök bánatot okozni! S ezt még akkor is tudhatnák, ha irgalmasan nem az Emberfia angyalait (aggelos), hanem küldötteit – fordítok. A küldötteknek is illenék tudniok, mit lehet és mit nem lehet tenni. Zsuzsa te, János te, nem bánthatsz senkit, akár Jézus angyalának, akár küldöttjének mondd magad!

– Csak ideát nem szabad verekedni? Odaát már szabad? – kérdezem.

– Nekünk alighanem odaát se szabad, de hát Jézus angyalai és küldöttei – ezek egészen más tézsta! – válaszolnák.

– Ezeknek miért szabad? – kérdezem ismét. Mi nem vagyunk Jézus angyalai meg küldöttei? Ha még nem vagyunk, akkor még nem szabad verekednünk. De ha megnövünk, s tényleg az angyalai és küldöttei leszünk, akkor már verekedhetünk – ahogy csak belefér?

Azt akarom mondani, hogy van gondom az alap-mondanivalóval is. De ez az alap-mondanivaló ott van a jézusi tanításban másutt is. Ott is, ahol nem esik szó konkolyról. Mi

lesz a sorsuk azoknak, akik földi életükben nem tanultak meg szeretni? A tüzes kemence? Tudom, hogy egyesek mást válaszolnak: leszületsz és leszületsz, és újra leszületsz, ameddig csak meg nem tanulsz szeretni! De Jézus mért emlegette a sírást és fogcsikorgatást? S az egyház miért imádkoztatja velünk a szentmise kánonjában: Támaszd fel őket mind a végső napon? Mindet? Igen, mindet: azt is, aki már megtanult szeretni és azt is, aki még nem!

Elég volna mindez gondnak egy fél Hangtáborra! S nagyon valószínű, hogy a tábor végére se lennének sokkal okosabbak. Miért? Mert amikor eszünkkel át is lépnénk az ideát meg az odaát határát – rendre az a helyzet, hogy keveset okosodunk! Ezért aztán inkább most se lépjük át! Inkább válaszolok a példabeszéd alap-mondanivalóján inneni problémára: azaz arra, hogy mi lehet az oka-foka annak, hogy Jézus itt és csak itt beszél konkolyról. Ki és mi a konkoly?

Az Emberfia elküldi angyalait, és összegyűjtik országából mindazt, ami megbotránkoztató, és mindazokat, akik gonoszságot cselekszenek – olvassuk. Tessék? Az Országából? Az Emberfia Országából? Hát vannak ott ilyenek? Az ő országa nem az övéinek az országa? Nem azoké, akik nem botránkoztatnak meg másokat? Nem azoké, akik nem cselekszenek másokkal gonoszságot? Az Emberfia országa nem azoké a derék polgároké,

akiket nem tiszte sem angyalnak, sem küldöttek tüzes kemencébe hajítani? E kérdészuhatagra a választ elolvashatjátok odahaza a *KIO 31a* numerusában. Én csak annyit árulok el az ott leírtakból, hogy Jézus ezt a példabeszédet még akkor mondta a tanítványoknak, amikor még őket csak Izrael elveszett juhaihoz küldte, s nem akkor, amikor ezt parancsolta nekik: Tegyetek tanítványokká minden nemzetet.

A galileai esztendő közepén hangzott el a példabeszéd, amikor még Jézus nem szakadt el a maga új-Izrael koncepciójától. Mi ez a koncepció? Az, hogy itt még Izrael országa és az ő országa még egy és ugyanazt az országot jelentik. Ez a koncepció Fülöp Cezaréájában ér véget, amikor Simonból Péter lesz, akire Jézus már ráépítheti az ő országát, az egyházat.

Azt állítom ezzel, hogy Jézus valóságos ember volt, tapasztalatai voltak, s ezek hatására változtak és alakultak is nézetei. Amikor a konkoly-példabeszédet fogalmazza, akkor még minden zsidónak az a dolga, hogy becsatlakozzék Jézushoz. Jézus azonban tapasztalja, hogy nem minden zsidó csatlakozik be hozzája, s a tanítványokat arra okítja, hogy ezeknek a be nem csatlakozó zsidóknak ne tekerjék ki a nyakukat, majd kitekerik az angyalok. Ez az alap-mondanivaló a példabeszéd tanításának egyik, és jól fogható eleme. De van egy másik is.

Van itt egy koncepció: minden zsidó ide való! S van egy tapasztalat: nem minden zsidó jön hozzám, nem mind ide való. Ebben az alaphelyzetben születik meg a példabeszéd. Milyen zsidó az, aki idevaló, de mégsem idevaló? Az ellenség, az ördög vetésének eredménye: ő a konkoly! Egy nem nyilvánvaló ellenség, mert akkor vetette el magját az ördög, amikor a magvető aludt. Ez az oka, hogy egyszerre csak váratlanul feltűnik a konkoly. A konkoly tehát olyan ellenség, akinek nem az volna a dolga, hogy ellenség legyen, hanem hogy hozzátartozzék a házam népéhez, hogy jó barátom legyen. A konkoly az az ember, akinek igazán nem illenék ellenségnek lenni. A konkoly közénk való, köztünk született, saját kutyánk kölyke. Olyan ellenség, akinek nem illenék ellenségnek lennie.

Mindenkinek számolnia kell a konkollyal. Mert mindannyiunk életében van egy kör, amelynek tagjaitól várjuk és elvárjuk, hogy jó mag, búza, a mennyek országának lányai és fiai legyenek. S úgy látjuk-tapasztaljuk, hogy a körnek nem minden tagja jó mag és búza és fia-lánya a mennyek országának. Legyen egyértelmű, amit mondok. A

kör lehet: Izrael házának elveszett és el-nem-veszett juhai. De lehet Árpád házának elveszett és el-nem-veszett juhai is. És a kör lehet szűkebb: lehet kisdéd nyáj is. Hívhatják Hangnak, Bokornak, Jézus Szíve Brigádnak, akármi másnak is. És lehet még tágabb is: nevezhetjük katolikus vagy református egyháznak is. És rendre megismétlődik, hogy felüti fejét a konkoly, azaz hogy valakik nem odavalók, pedig odavalóknak kellene lenniök.

Nagyon ritkán gondolunk ilyenkor magunkra, sokkal inkább másokra. Tudjuk ezt jól saját magunkról is. Minden túlzó alázat nélkül is tudhatjuk Van erre egy történetem a Fiorettiből Szent Ferencről, aki folyton sír, s ezt észreveszik a testvérei:

– Mért sírsz?

– A bűneim miatt.

– Te, aki Itália legnagyobb élő szentje vagy?

– Ha Itália legutolsó bérgyilkosa – ez a brávó – annyi kegyelmet kapott volna mint én, okkal többre jutott volna!

Nem vitázunk Szent Ferencsel, mert rólunk senki sem állítja, hogy Magyarország legnagyobb élő szentjei köztünk volnának találhatóak. De ha bizonyos szituációban az így vagy úgy megnevezett körökben van konkoly, akkor felmerülhet az a kérdés, hogy *vajon nem én vagyok-e Uram, a konkoly*.

1. Szent Ferenc mintha szóba állt volna azzal az eshetőséggel, hogy ő a konkoly. A konkoly egyik legveszedelmesebb tulajdonsága, hogy nem áll ezzel az eshetőséggel szóba. Szomorú példája ennek Kaifás: dehogy is gondolt arra, hogy ő konkoly volna! Ajánlatos vizsgálódási energiáim nagyobb részét arra fordítani, hogy nem én vagyok-e a konkoly, s ennek következtében igen késedelmes leszek annak a megállapításában, hogy valamelyik testvérem volna a konkoly. Jézus Judást sem lökte ki a közösségből. Féltő, hogy az a konkoly, aki el akarna távolítani valakit a közösségből.

2. A Nemecek – A *Pál-utcai fiúkból* – biztosan nem konkoly. Mert a Nemecek minden felmerülő közlegényi feladatot ellát. Viszont féltő, hogy konkoly az, aki nem talál feladatot magának, és olyan feladatokat akar betölteni a közösségben, amelyekre nem kéri meg. Féltő, hogy konkoly vagyok, ha irigykedem arra, aki testvéreim bizalmát bírja. Féltő, hogy konkoly vagyok, ha nem

vagyok megelégedve azzal a megbecsültségi mértékkel, amellyel megmérenek. A tanítványoknak is folyton azzal volt bajuk, hogy ki a nagyobb a másiknál. Jézus eligazította őket: az a nagyobb, aki mossza a másik lábát.

3. A szegénység, a szegénység, a szegénység és nem a pénz, a pénz, a pénz ment meg attól, hogy konkoly legyek. Minél gazdagabb vagyok, minél többet költök magamra, s enyéimre, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy kakukkfióka vagyok. Ha éjjel-nappal olyasmin jár az eszem, hogyan tudnék valami Böjte Csaba-féle művet létrehozni Magyarországon, aligha vagyok konkoly. Aki létre hoz valami ilyesmit, annak közösségi pecsétellátott diplomát készítenek arról, hogy ő aztán nem konkoly. Én is boldogan aláírom. Csak már írhatnám!

4. Életünk harmadát átalusszuk, életünk második harmadában dolgozunk – pénzt keresve. Van két tuti tippem a kitalálásra, a választandó foglalkozásra. Ingyenes gyógyítás és ingyenes tanítás mellett nem valószínű, hogy konkoly vagyok. Ez az egyik, Biztos, ami biztos alapon, jó ha megkérdezem legalább magamtól, hogy a foglalkozásomat, ha ma és itt élne, Jézus vállalná-e! Ez a második.

5. Mindenkinek módja van összeállítani a maga számára egy kérdés-sorozatot: Mikor nem vagyok konkoly? Jó munkát!

BOTLIK BENCE

KÖNYVISMERTETÉS

*Edith Eva Eger (Kassa, 1927. szeptember 29. –)
magyar zsidó származású pszichológus,
aki az Egyesült Államokban praktizál.
Holokauszt-túlélő.*

Bevezető

"Nem tudjuk eltörölni a szenvedést, nem tudjuk megváltoztatni, ami történt – de dönthetünk úgy, hogy megtaláljuk az ajándékot az életünkben. Még a sebet is megtanulhatjuk értékelni. Van egy magyar mondás: a legsötétebb pont a gyertya lángja alatt van. A legsötétebb és legfényesebb helyek – az árnyékaink és a lángjaink – egymáshoz kapcsolódnak. Életem legrettenetesebb éjszakája, az első auschwitzzi éjszaka életre szóló leckét adott, ami azóta is gyarapítja és erősíti az életemet. A lehető legrosszabb körülmények

adtak lehetőséget, hogy felfedezzem a belső tartalékaimat, amelyek újra meg újra segítettek a túlélésben. A befelé fordulás évei, amikor egyedül voltam és keményen dolgoztam, mint balett-és tornásznövendék, segítettek túlélni a poklot; és a pokol megtanított rá, hogy táncoljak az életemért. Az élet – még az elkerülhetetlen traumájával, fájdalmával, gyászával és szenvedésével és a halállal együtt is – ajándék. Ajándék, amit elszabotálunk, amikor börtönbe zárjuk magunkat: a büntetéstől, a kudarctól és az elhagyatástól való félelmünk; a szegény és a vád; a felsőbbrendűség és az alacsonyabb rendűség; a hatalom és az irányítás iránti szükség börtönébe. Ha meg akarjuk ünnepegni az élet ajándékát, akkor bármi történik, mindenben meg kell találnunk az ajándékot, még abban is, ami nehéz, amiről azt sem tudjuk, hogyan éljük túl. Megünnepegni az életet – és pont. Örömben, szeretetben, szenvedélyesen élni. Néha úgy gondoljuk, hogy ha továbblépünk a veszteségtől vagy a traumától, ha mulatunk, és jól érezzük magunkat, ha tovább gyarapodunk és fejlődünk, valahogy megsértjük a halottakat, vagy megsértjük a múltat. De semmi baj, ha nevetünk! Semmi baj, ha örülünk!

...

Nem állíthatom, hogy minden valamilyen okból történik, hogy az igazságtalanságnak és a szenvedésnek célja van. De azt állítom, hogy a fájdalom, a nehézség és a szenvedés olyan ajándékok, amelyek segítenek, hogy gyarapodjunk, tanuljunk, és azzá válhassunk, akiknek lennünk kell. A háború utolsó napjaiban az éhhalál közelében voltunk, és a táborban felütötte a fejét a kannibalizmus. Mozgásképtelenül feküdtem a sáros földön, hallucináltam az éhségtől, és imádkoztam, hogy valahogy életben maradhassak anélkül, hogy megadjam magam, és emberhúst egyek. És egy hang azt mondta: „Füvet is ehetsz.” Még a halál kapujában is volt választásom. Eldönthettem, melyik fűszálat eszem meg. Régen mindig azt kérdeztem: „Miért én?” De most azt kérdelem: „Miért ne én?” Talán azért vagyok túlélő, hogy eldönthessem, mihez kezdek azzal, ami történt, és hogyan legyek itt és most. Hogy másoknak is megmutathassam, hogyan lehet az életet választani, hogy ne legyen hiábavaló a szüleim és anyai más ártatlan halála. Hogy a leckéket, amiket a pokolban tanultam, mind ajándékká változtathassam, amit neked kínálok: lehetőséggé, hogy eldöntsd, milyen életet akarsz élni, felfedezd a kiaknázatlan lehetőséget, ami az árnyékban hever, hogy feltárd és magadnak igényeld azt, aki igazán vagy. Drágám, bárcsak te is azt választanád, hogy otthagyd a börtönt, és elvégzed a munkát, hogy szabad legyél. Hogy megtaláld a szenvedésben a magad életre szóló tanításait. Hogy megválaszd, milyen örökséget kapjon a világ. Hogy a fájdalmat örökíted tovább – vagy továbbadod az ajándékot."

Az élet - ajándék.

1. Az áldozatlét börtöne
2. Az elkerülés börtöne
3. Az önfeladás börtöne
4. A titkok börtöne
5. A büntudat és a szégyen börtöne
6. A feldolgozatlan gyász börtöne
7. A merevség börtöne
8. A neheztelés börtöne
9. A bénító félelem börtöne
10. Az ítékezés börtöne
11. A reménytelenség börtöne
12. A meg nem bocsátás börtöne

13. Az el nem fogadás börtöne
14. A betegség börtöne
15. Az öregedés börtöne
16. A panaszkodás börtöne
17. A "majd én megoldom" börtöne

...

1. Az áldozatlét börtöne az áldozatok azt kérdik: „Miért én?”. A túlélők azt kérdik: „És most?”

"Egy dolog biztos: lehetünk bármilyen kedvesek, dolgozhatunk bármilyen keményen, érnek fájdalmas dolgok. Környezeti vagy genetikai tényezők fognak hatni ránk, amik fölött csekély vagy semmilyen hatalmunk nincs. De mindannyian megválaszthatjuk, hogy áldozatok akarunk-e maradni. Nem választhatjuk meg, mi történik velünk, de megválaszthatjuk, hogyan válaszolunk a tapasztalatra. Sokan közülünk az áldozatlét börtönében maradnak, mert tudat alatt biztonságosabb érzés. Újra meg újra azt kérdezzük, „miért”, abban a hiszemben, hogy ha valamiként megtalálnánk az okát, csökkenne a fájdalom. Miért lettem rákos? Miért vesztettem el az állásomat? Miért lett a páromnak másik kapcsolata? Keressük a választ, az értelmét, mintha volna rá logikus magyarázat, hogy miért úgy történtek a dolgok, ahogy történtek. De amikor azt kérdezzük, „miért”, megakadunk annál, hogy valakit vagy valamit találjunk, akit hibáztathatunk – beleértve önmagunkat is. Miért pont velem történt ez? De miért ne pont veled? Talán azért mentem Auschwitzba, és éltem túl, hogy most beszélhesek veled, hogy példa legyek arra, hogyan lehet az ember túlélő és nem áldozat. Mikor azt kérdelem, „és most?”, ahelyett, hogy „miért pont én?”, többé nem arra fókuszálok, hogy ez a rossz dolog miért történt – vagy történik –, hanem arra kezdek figyelni, hogy mit kezdek az élményemmel. Nem megváltót vagy bűnbakot keresek. Hanem figyelni kezdem a választásokat és a lehetőségeket."

- elhagyás + rákos megbetegedés
- gyerekkori kényszerválasztás a szülők között
- Edith úgy gondolta, hogy elhanyagolta lányát problémás fia miatt
- két járóképtelen vietnámi veterán
- Edith másik lányának traumás agysérülése

2. Az elkerülés börtöne

Ha nem fogadjuk el az érzéseinket. A nincs semmi baj, a tudom mit érzel helyett a mit érzel, a mesélj még
A depresszió ellentéte a kifejezés. Ami kijön belőlünk, attól nem leszünk betegek: ami bent marad, attól igen. Elfogadni, túllépni amennyire lehet, nem tagadni, ami még megvan.
Jelenlét

3. Az önfeladás börtöne

Félelem az elhagyatástól. Elhagyó apa helyébe lépni. Megfelelés az elvárásoknak.

4. A titkok börtöne

Az el nem mondott érzések. A ki nem mondott kérések. Korábbi traumák. Be nem vallott bűnök. Nem terhelem a múltammal.

5. A büntudat és a szégyen börtöne

A büntudat az, amikor magadat vádolod, amikor azt hiszed valamiről, hogy a te hibád. Fontos, hogy megkülönböztessük a büntudatot a megbánástól. A megbánás adekvát válasz egy súlyos hibára, amit okoztunk, vagy egy vétségre, amit elkövettünk. Közelebb van a bánathoz. Azt jelenti, hogy elfogadod, hogy a múlt a múlt, nem lehet visszavonni, és hagyod, hogy szomorú legyenél miatta. Érezhetek megbánást, és közben elismerhetem, hogy a mába az hozott el, amit átéltem, a döntéseim, amiket meghoztam. A megbánás a jelenben van. És együtt tud létezni a megbocsátással és a szabadsággal. De a büntudat elakaszt. A büntudat a szégyenben gyökerezik – amikor azt hiszed, „nem vagyok méltó”, amikor úgy gondolod, nem vagy elég, hogy bármit csinálsz, semmi sem elég. A büntudat és a szégyen elképesztően elgyengít. De nem méri fel valóban, kik is vagyunk. Csak olyan gondolatminta, amit magunk választunk, és elakadunk benne. Mindig választhatsz, hogy mihez kezdesz az információval, amit az élet nyújt.

Ne bízza el magát. A dicséret, az elismerés hiánya

6. A feldolgozatlan gyász börtöne

Gyógyíthatatlan a lánya, más árnyalatú az új kocsija
A legtöbben azért szenvedünk, mert van valamink, amit nem akarunk, vagy akarunk valamit, amink nincs. Minden terápia gyázmunka, annak a folyamata, hogy szembenézünk az étellel, amelyben valamire számítunk, és valami mást kapunk helyette, az étellel, amely váratlan és előre nem látott dolgokat hoz.

Hagynunk kell, hogy a halottak hadd legyenek halottak, és nem újra meg újra előrángatni őket, el kell őket engedni, és a magunk lehető legjobb életét élni, hogy valóban békében nyugodhassanak.

A gyásznak annyi rétege és íze van: szomorúság, félelem, megkönnyebbülés, a túlélő büntudata, egzisztenciális kétely, a biztonságérzet csökkenése, törékenység.

Itt is: „Miért Ő?”. helyett: „És most?”

A gyógyulás nem azt jelenti, hogy túljutunk rajta, de azt jelenti, hogy lehetünk a sebeinkkel is teljesek, a veszteségeink ellenére is találhatunk boldogságot és kiteljesülést az életben.

Úgy tapasztaltam, hogy a gyász összehoz – vagy messzire lök egymástól. Akár így, akár úgy, nem leszünk már a régiek. A gyász megmutathatja a pozitív irányt is. A gyász nem olyasmi, amit az ember csak egyszer él át. A gyász mindig is az életünk és a kapcsolatunk része marad. Mindig lesznek kérdések, amire nem lesz válasz. Vannak dolgok, amiket sosem fogsz megérteni. Ne is próbáld. Annyi oka lehet valaminek – miért történt vagy nem történt ez vagy az; miért vagyunk ott, ahol vagyunk; miért csináljuk, amit csinálunk. A gyász arra kényszerít, hogy tisztázzuk, mi az én dolgom, mi a te dolgod, és mi Isten dolga.

7. A merevség börtöne

Aki valaki mást akar megváltoztatni, az nem szabad.

Azt hiszem, erre gondolt Jézus, amikor azt tanácsolta: „tartsd oda a másik orcádat”. Amikor odatartod a másik orcádat, ugyanazt a dolgot más perspektívából látod. Nem tudsz változtatni a helyzeten, nem tudod megváltoztatni egy másik ember tudatát, de máshogy nézhetsz a valóságra. Többféle nézőpontot is elfogadhatsz és integrálhatsz. Ez az erők rugalmassága.

Minden ember esendő. Minden ember követ el hibát. Nem vagy tehetetlen – de nem is vagy szent. Nem kell bizonyítanod az értékedet. Elég csak, ha magadhoz öleled, megünnepled, hogy tökéletlen és teljes vagy, hogy soha nem lesz belőled másik.

(Isten szeretett, különleges, megismételhetetlen gyermeke vagy.)

Ne véd magad olyan bűn ellen, amit soha nem követtél el.

8. A neheztelés börtöne

Miért neheztelek a másokra? Valóban rá neheztelek vagy nekem van feldolgozatlan problémám?

A másik jogosan neheztel rám vagy Neki van feldolgozatlan problémája, rossz napja, tele van feszültséggel, stb.

Egymásra szorulunk vagy egymást választjuk?

9. A bénító félelem börtöne (a túlzott aggódás börtöne)

Félek belevágni? A változás a gyarapodás szinonimája. Soha nem szabad felhagynunk azzal, hogy biztonságra és igazságra törekedjünk, és mindent megtegyünk, ami a hatalmunkban áll, hogy megvédjük magunkat, a szeretteinket, a szomszédainkat, az embertársainkat. De döntenünk kell, hogy az életünkben mennyit engedünk át a félelemnek.

A biztonságodra nincs garancia. De a félelem és a szeretet nem tud együtt élni.

Amikor azt mondjuk, „nem tudom”, igazából azt mondjuk: „nem fogom”.

Ha tökéletességre törekszel, akkor csak halogatni fogsz, mert a tökéletes azt jelenti, hogy soha. Egy másik megközelítés, hogy gondolkodj rajta. Ha tökéletességre törekszel, Istennel vetélkedsz. Márpedig ember vagy. Hibázni fogsz. Ne próbálj Isten lenni, mert Isten mindig győz. Ahhoz nem kell bátorság, hogy valaki a tökéletesre törekedjen. Ahhoz kell bátorság, hogy átlagos legyen. Azt mondani, „rendben vagyok magammal”. Azt mondani, „az elég jó: elég jó”. Néha a félelmeink fájdalmasan reálisak, és a forrásaink is szűkösek a leküzdésükre.

Ha tele vagyunk félelemmel, akkor a múltban élünk, ami már megtörtént, vagy a jövőben, ami még nem jött el. Amikor kíváncsiak vagyunk, akkor itt vagyunk a jelenben, mohón várjuk, hogy felfedezzük, mi történik még.

10. Az ítékezés börtöne

A szabadság azt jelenti, hogy minden pillanatban választunk, hogy a belső náci vagy a belső Gandhit hívjuk elő. A szeretetet, amivel születünk, vagy a gyűlöletet, amit tanultunk. A belső náci az a részed, amelyik képes ítélni, és visszafojtani az együttérzést, amelyik megtagadja az engedélyt, hogy szabad legyél, és másokat gyötör, amikor a dolgok nem úgy mennek, ahogy szeretnéd.

11. A reménytelenség börtöne

Amikor elárasztott a reménytelenség, mindig arra gondoltam, amit anyám mondott a sötét, zsúfolt marhavagonban, útban a börtönünk felé: „Nem tudjuk, hova megyünk. Nem tudjuk, mi fog történni. De ne felejtse el, hogy senki el nem veheti tőled, amit a fejedbe raksz.”

Ez mind megtanította, hogy milyen sok, amim van, és hogy minden becses pillanatot ünnepelek meg anélkül, hogy valaki más engedélyére vagy elismerésére várnék. Újra meg újra emlékezni kell: ha a reményt választod, az életet választod. A remény nem ad garanciát semmire, hogy mi fog történni a jövőben.

Idealizmus az, amikor azt várod, hogy az életben minden igazságos, jó és könnyű lesz. Védekező mechanizmus, akárcsak a tagadás és az önáltatás. Drágám, ne vond be a fohagymát csokoládéval. Nem lesz jó íze. Ugyanígy nincs szabadság a valóság tagadásában, vagy abban, ha valami édessel akarjuk befedni. A remény nem a sötétségről való megfélemlítés. Hanem a sötétséggel való konfrontáció. A remény az a meggyőződés, hogy azért élted túl mindazt, amit túléltél, hogy példakép lehess. A szabadság követe. Olyan személy, aki nemcsak arra fókuszál, ami elveszett, hanem arra is, ami ma is itt van a számodra, a munkára, aminek elvégzésére elhívtattál.

12. A meg nem bocsátás börtöne

Nem annak a kedvéért bocsátunk meg, aki megsértett minket. Hanem magunkért, hogy ne legyünk többé a múlt áldozatai vagy rabjai, hogy ne cipeljük tovább a terhet, amiben semmi más nincs, csak fájdalom. Egy másik tévképzet a megbocsátással kapcsolatban, hogy valakivel megbékélni, aki ártott nekünk, abból áll, hogy azt mondjuk, „végeztem vele”. Ez így nem működik. Nem arról szól, hogy valakit kivágunk az életünkéből. Hanem hogy elengedjük. Amíg nem tudsz megbocsátani valakinek, az energiádat arra fordítod, hogy ellene vagy, nem magadért, és az életért, amit megérdemelsz.

Megbocsátani nem azt jelenti, hogy engedélyt adsz valakinek, hogy tovább bántson. Nincs rendben, ha bántanak. De az már megtörtént. A sebet egyedül te tudod meggyógyítani. Ez a fajta elengedés nem jön könnyen. Nem történik meg estéről reggelre. És nagyon sok minden áll az útjában. Az igazság vagy a bosszú iránti vágy, a bocsánatkérés vagy a pusztaság beismerés igénye.

A legjobb, amit a haraggal tehetsz, ha megtanulod csatornázni, és aztán feloldani.

Összefoglalás

Az élet – még az elkerülhetetlen traumájával, fájdalmával, gyászával és szenvedésével és a halállal együtt is – ajándék.

Életrajzi adatok

A poszttraumás stressz szindróma kezelésének specialistája.

2017-ben *The Choice – Embrace the Possible* címmel jelentek meg a visszaemlékezései, melyekből nemzetközi siker lett.

Második, *The Gift – 12 Lessons to Save Your Life* című könyve 2020. szeptemberben látott napvilágot.

Edith édesapja Elefánt Lajos, édesanyja Ilona. Két idősebb testvére Klára és Magda. Szülei magyar származású zsidók. Szülővárosa, Kassa, születése idején Csehszlovákiához tartozott. Apja szabó volt.

Edith gimnazista korában balettórákra járt, gimnasztikázott, és tagja volt a Magyar Olimpiai Csapatnak. 1942-ben a magyar kormány új zsidóellenes törvényeket vezetett be, ennek következményeként Edith el lett távolítva a csapatból. Idősebbik nővére, Klára budapesti zeneiskolába járt, hegedűn játszott; a háború idején zenetanára fedezte őt. Másik nővére, Magda zongorán játszott.

1944 márciusában Edithet a kassai gettóba kényszerítették szüleivel és Magdával együtt. Áprilisban egy téglagyárba vitték őket, ahol 12 000 másik zsidóval együtt éltek egy hónapig. Májusban Auschwitzba kerültek, ahol édesanyját gázkamrában ölték meg. Edith memoárjában elmondta, hogy ugyanazon az estén, amikor édesanyját elgázosították, Josef Mengele táncolni kényszerítette őt. Fizetségként

egy egész kenyeret kapott, amit aztán megosztott fogolytársaival.

Memoárjában arra is utal, hogy több koncentrációs tábor is megjárt, beleértve Mauthausen-t is. A náci evakuálták Mauthausen-t, és a többi koncentrációs tábor is, amikor amerikai és orosz hadseregek közelítették meg azokat. Edithet Magdával halálmenetre küldték az 55 kilométerre levő gunskircheni táborba. Amikor már a kimerültségtől nem bírt továbbmenni, az egyik lány, akivel a Mengelétől kapott kenyeret megosztotta, felismerte Edithet, és segítette őt tovább cipelni. Gunskirchenben annyira rosszak voltak a körülmények, hogy a túlélés érdekében Edithnek füvet kellett ennie, míg sokan mások kannibalizmusra kényszerültek. 1945 májusában az amerikai hadsereg felszabadította a tábort. Ekkor vette észre az egyik katona a holttestek közé vetett Edithet mozogni; orvost hívott és megmentették az életét. A felszabadítás idején 32 kiló volt, törött volt a háta, tifuszos láza, tüdő- és mellhártyagyulladás is volt.

A háború után

Edithet és Magdát amerikai hadikórházakban kezelték, majd felépülésük után visszamentek Kassára, ahol találtak Klára testvérükkel. Szüleik és Edith vőlegénye nem élték túl az Auschwitzban történeteket. Végül Edith Éger Bélához ment feleségül, akivel a kórházban ismerkedtek meg, és aki a háború alatt partizán volt. 1949-ben a kommunista fenyegetések hatására az Egyesült Államok-ba költöztek ki kislányukkal. Mindezek után Edith sokáig szenvedett a háború következtében szerzett pszichés traumáktól, nem akart a történetekről beszélni gyermekeinek.

Később barátságot kötött Viktor Frankl pszichiáterrel, terápiákra járt hozzá, és 1978-ban diplomát szerzett klinikai pszichológus szakon a Texasi Egyetemen. Ugyanekkor engedélyt kapott praktizálásra is, majd megnyitotta magánklinikáját La Jolla városában, Kaliforniában, valamint a Kaliforniai Egyetemen tanított is.

1990-ben Edith visszatért Auschwitzba, hogy szörnyű emlékeivel és elfojtott érzelmeivel szembenézzen. Philip Zimbardo buzdítására 2017-ben publikálta első könyvét A döntés címmel, amiben a haláltábori élményeiről mesél.

Pszichológusként segít az embereknek megszabadulni saját gondolataik terhéltől, és a végleges szabadság választására bírni őket. A döntés a New York Times és a Sunday Times bestsellere lett. 2020-ban kiadta második, Az ajándék című könyvét.

Családja

Az Egyesült Államokba való kiköltözésük után Edithnek és Bélának született még két gyermeke. Éger Béla 1993-ban halt meg.

Néhány idézet

"A szenvedés egyetemes. De az áldozatlét döntés kérdése.(...) Minden krízisben van átmenet. Szörnyű dolgok történnek, és pokolian fájdalmasak. És ezek a pusztító élmények mégis lehetőséget adnak, hogy átrendezzük a dolgokat, és eldöntsük, mit akarunk az életben. És amikor eldöntjük, hogy úgy válaszolunk a velünk történetekre, hogy előre lépünk, és felfedezzük, hogy szabadon megethetünk valamit, kiszabadítjuk magunkat az áldozatét börtönéből."

"Ami kijön belőlünk, attól nem leszünk betegek: ami bent marad, attól igen.(...) Az ember nem gyógyíthatja meg azt, amit nem érez. Amikor megszokjuk, hogy megtagadjuk az érzéseinket, még azonosítanunk is nehéz lehet, Nemhogy szembenéznék velem, kifejeznék, és végül elengednék. Amíg kitérsz az érzéseid elől, a valóságot tagadod. Emlékezz rá, hogy egy érzés az csak egy érzés – nem a teljes identitásod."

"Nagyon veszélyes dolog az embernek az egész életét valaki más kezébe tenni. Te vagy az egyetlen, aki egész életedben megleszel magadnak. Hogy lehetsz tehát önmagad legsürgetőbb, feltétel nélküli, gyakorlatias gondoskodója? (...) Jó önzőnek lenni: gyakorolni az önszeretetet és az öngondoskodást."

"Az őszinteség azzal kezdődik, hogy megtanulsz önmagadnak igazat mondani.(...) Amit elhallgatunk vagy eltakarunk, olyanokká válnak, mint a tűszok az alagsorban, egyre

elkeseredettebben akarják magukra vonni a figyelmünket. (...) Akárhogy is, a titkok ártalmasak, mert a szégyen légkörét teremtik meg és tartják fenn, márpedig minden

addikció kiindulópontja a szégyen."

"Tölts el egy napot azzal, hogy figyelsz a belső beszédedre. Nem csupa "kellene", "nem lenne szabad", meg "igen, de"? Figyeld meg mire figyelsz: azt erősíted meg! (...) De

nem kell ezeknek az elvárásoknak, és üzeneteknek megfelelned. Nem születettél szégyennel... és átírhatod a belső szövegkönyvet."

"A gyász felhívás is lehet, hogy átvizsgáljuk prioritásainkat, és új döntést hozunk: hogy újra kapcsolatba lépünk az örömmünkkel és célunkkal, újból eldöntsük, hogy a legjobbat hozzuk ki pillanatnyilag magunkból, hogy magunkhoz öleljük, hogy az élet új irány felé küldd. (...) Ha nem tudunk továbblépni a büntudatból, és békét kötni a gyászunkkal, az ártalmas a szeretteink számára is, és nem tiszteletadás azok előtt, akik meghaltak."

"Ha rugalmassá tesszük a gondolkodásunkat, az nemcsak a kapcsolatunkat változtathatja meg, hanem az érzékülésünket is, ahogyan a világot látjuk és érezzük. (...) A rugalmasság erő. És ez a pszichére éppúgy igaz, mint a testre. Akkor vagy erős, amikor hajlékony és rugalmas vagy. Úgyhogy kelj föl és nyújtózkodj. Dolgozz ki egy mentális mozdulatsort, ami szabadon tart."

"A kíváncsiság életbe vágó. Az teszi lehetővé a kockázatot. Ha tele vagyunk félelemmel, akkor a múltban élünk, ami már megtörtént, vagy a jövőben, ami még nem jött el. Amikor

kíváncsiak vagyunk, akkor itt vagyunk a jelenben, mohón várjuk, hogy felfedezzük, mi történik még. Jobb kockáztatni és gyarapodni, és esetleg elbukni, mint börtönben élni, soha nem tudni meg, mi jöhetett volna még."

"Szeretetre születünk; gyűlölni megtanulunk. (...)Tőlünk függ, melyik után nyúlunk. Nem választhatjuk meg, mit tettek a felmenőink, sem azt, hogy velük mit tettek. De eljuthatunk odáig, hogy megteremtjük a receptet, amit továbbadunk."

"Ha valaki azt kérdezi, hogyan létezhet a remény a sivár valósággal szemben, az összetéveszti a reményt az idealizmussal. (...) Ne vond be a fokhagymát csokoládéval. Nem lesz jó íze. Ugyanígy nincs szabadság, a valóság tagadásában. A remény nem a sötétségről való megfélemlítés. Hanem a sötétséggel való konfrontáció."

KIRÁLY IGNÁCZ

AHOGYAN ÉN LÁTTAM

PÜSPÖK A BOKOR NAGY MISÉJÉN

Hetvennyolc éves a Bokor Bázisközösség (1945-2023) és megrendezte 23. BokorNagyTáborát (BNT). Bokros életünkben először történt, hogy a tábor záró szentmisénkre a szervezők püspököt hívtak meg misézésre, Székely János szombathelyi püspök személyében. A rendkívüli felkérést rendkívüli elfogadás követte. A tábor szervezésében résztvevők és az ebbe belelátók aggódó izgalommal várták az eseményt. Aggódásra bőven adott alkalmat Bokorunk története, melyben a hierarchiával, főként a főpapokkal való küzdelmes és feszültséges kapcsolatunk több évtizedes gondot jelentett.

A Bokor eredeti céljának megfelelően, Bulányi atya vezetésével, igyekezett helytállni a kommunista ateista támadások idején. A római indíttatású cél az volt, hogy az elnyomás alatt a kisközösségekben igyekezzünk túlélni a vallást és közöttük a katolikus egyházat halálra ítélni akaró kommunizmust. Püspöki vezetéssel, de minimum jóváhagyással, papok és szerzetesek, szerzetesnők szerveztek és éltettek kisközösségeket. A kommunisták is hamar (1950-es évek elejére) rájöttek, hogy ez a hűségesebb hívők, papok, laikusok miatt, az eddigi ravaszkodásokkal, fenyegetőzésekkel nem megy. Ezért kezdték az erőszak egyre durvább formáit alkalmazni, az iskolák államosításával, a szerzetesrendek

feloszlásával, a hangadók internálásával. A megnyerhető papokat békepapi mozgalomba csalták ígérekkel, jutalmazásokkal és fenyegetésekkel. Ekkor még a Vatikán is ellenállt nekik és elítélte a békepapi kezdeményezést.

Az akkori Bokor, miként a többi katolikus lelkesítő csoportosulás, főpapi áldással működött. Akkor is kitarítottak, mikor a püspököket zaklatták, üldözték, fenyegették, internálták. A közösségvezetőket hasonlóképpen üldözték és bebörtönözték. Az üldözötteknek nagy erőforrásuk volt a Jézus hűségére épülő egyházhűség, melyben kiemelkedő példakép volt sokak számára Mindszenty bíboros prímás, érsek szenvedések ellenére való hűsége. A küzdelem folytatódott és a vatikáni diplomácia oda jutott, hogy ahhoz, hogy püspök szentelés, vagyis legális egyházi működés lehessen, alkut kell kötni a kommunista hatalommal. Az alku csúcsa volt, hogy püspöki joghatósági körbe tették a kisközösségek működését. Terelje a kommunista akarat szerint maga az Egyház az ő népét. A kiemelten papi vezetésű kisközösségek hosszasan küzdve bár, de végül is „jó kisközösség” minősítést kaptak. A Bokor volt az egyetlen, amely civil keresztények kisközösségi hálózata volt és kitarított az eredeti egyházmegújítóan és kereszténységet Jézushűségben megtartani akaróan, megmenteni akaróan működött. Mivel az egyházi vezetésnek kellett volna betörnie minket, jöttek az ÁEH által diktált egyházi szankciók: eretnokség vádja, egyházbomlasztó engedetlenség vádja. A rendszer megváltozásával azt várhattuk volna, hogy ez a helyzet is oldódik, megoldódik. Sajnos azonban túl hosszú volt ez a küzdelem és eldurvult. Történetünk tele van adokkapok drámával. Mindkét fél, a hierarchia és mi is, a Bokor, védekezett és támadott. Ideológiai és személyes feszültségek is kialakultak.

Mindkét fél kiemelte a másik bűneit, melyekből bizony volt bőven itt is, ott is. Volt, ami az egyik számára bűn volt, a másik számára nem, és viszont. Hiába oldódhatott volna ez az eretnek gyanúra épülő feszültség, az emberi tényezők befagyasztották ezt. Bulányi atyának úgy kellett meghalnia, hogy a kölcsönös kiengesztelődés nem jött létre. A vatikáni eretnokségünket vizsgáló eljárást megszüntető végzés ellenére sem. A megoldáshoz keresztény bűnbánat kellett volna itt is és ott is. A múltbeli megalkuvások kollaborálások a kommunistákkal, ott voltak és ott vannak azok lelkében, akik érintettek voltak ebben. Az érintettek kihalása kell a megoldáshoz? Ennél több kell. A tárgyilagossággal és a jézusi szeretet törvényhez való igazodási törekvéssel azt is el kell érünk, hogy ne is hagyományozódjék át ez a diabolozó gyanakvás,

széthúzó rivalizálás. Mi nem konkurenciának jöttünk a klérus számára, hanem segítőnek. A jó személyes kapcsolatok megszületése és ápolása sokat segítene ezen az áldatlan állapotban...

A BNT szervezésekor néhányan felkapták fejüket. Mit keres egy püspök a mi nagy ünnepi misénkben? Mások, a nagy többség, reménykedve figyelt fel. Lehet, hogy ez lesz az első lépés a püspöki körből, hogy békejobbot nyújthatunk egymásnak? Nem csupán a liturgikus békejobbot, hanem az őszinte, személyes, reményt hordozó testvéri jobbot? A szervezők semmi különösebb felhajtást nem csináltak a mise kapcsán. Legyen úgy, ahogyan szoktuk. Jött a püspöki jelzés is: legyen úgy, ahogyan szoktátok. Negyven perccel előbb érkezett Székely atya, egyedül a Skodájával. Semmi felhajtás, sem nála, sem nálunk. De nagy szeretet és nyitottság légkörre törekedett mindenki.

A mise előtt húsz perccel már beöltözve a színpadon, misénk oltáránál volt a püspök atya. A menet megbeszélve, mindenki ment a dolgára. A püspök lapozgatta jegyzeteit. Egyedül volt, hát oda mentem hozzá, mint az egyik misén megszólaló bokros. Beszélgetni kezdtünk. Hogyan jutott arra, hogy igent mondott felkérésünkre? „Volt nekem egy vékony szálam Gyurka bácsi és így a Bokor felé. Széphalmon voltam, mikor Gyurka bácsi is misézett többször nálunk.” Egy ilyen személyes beszélgetésben óhatatlan a kérdés, hogy miért vagyunk mi még mindig „fekete fenekűek” az egyházban? Kijavított: „fekete bárányok”. Összemosolyogtunk... Óvatosan utalt arra, hogy köreinkben olyan teológiai nézet is van, mely eltér az egyházi dogmatikától.

Érdeklődő tekintettel hallgatta, mikor mondtam, hogy mifelénk van dialógus, van vita, van konfrontáció, de nincs kiközösítés. Áttért a Bokor életét méltató gondolatokra, melyet aztán a mise bevezetőjében olyan szépen és tárgyilagosan el is mondott. „Ahol a békességteremtés, az adakozó karitás, a sok gyermek vállalása így működik, ott nagy keresztény értékek vannak.” Beszéltem családjainkról, a nagycsaládos egyesületekről, az általa örömmel nézett sok, misére gyülekező gyermekről. Felvetette, hogy hogyan állunk a papjainkkal. Kihúzódtam a témából azzal, hogy sajnos ők is meghalnak egyszer. A templomi, egyházközségi szolgálataik rendkívül leterhelik őket. Neveket nem mondtam. Végül is nem úgy beszélgettünk, mint egy főpap és egy híve, hanem mint két nyitott ember, akik egy irányba tekintenek, bár még nem mennek együtt ugyanabba az irányba... A mise ünnepi volt számomra még akkor is, ha a Hiszekegyet nem biztos, hogy mindenki tudta a teremben. A mise után elment az

Emlékszobánkba és megérinthette őt szeretteinkre emlékező lelkületünk is... A kocsihoz menet még odajött egy kézfogásra, így én is megköszönhettem ezt a püspöki-bokros találkozást...

VINCZÉNÉ GÉCZI GABRIELLA

NAGYSZÜLŐNEK LENNI

(2.)

Biztos vagyok abban, hogy kinek-kinek a saját nagyszülőségét magának kell jól, komfortosan és fejlődőképesen kialakítania. Nincsenek receptek, olyanok, amit csak alkalmazni kell módosítás nélkül.

Különböző személyiségek, különböző családok élettapasztalatai lehetnek hasonlóak, de fontos pontokon nagyban eltérőek is. Vannak tetszetős megoldások, jó gyakorlatok, amelyek nekünk vagy beválnak, vagy nem. Kicsit hasonlóak, kicsit eltérőek vagyunk másoktól. Nagyszülővé tehát válnunk kell. A nagymamaságban/nagyapaságban fejlődni lehet és kell, - és ez a fejlődés távlatokat ad számunkra. Ugyanakkor lehetnek általános és közös szempontjaink a gondolkodásban.

1. Ok
2. Cél
3. Lényeg
4. Előnyeink
5. Nehézségek
6. Felkészülés - formai
7. Felkészülés - tartalmi
8. Módszer
9. Kivitelezés

1. Ok

Mi az oka annak, hogy a meglévőkhöz képest új szerepeket, feladatokat akarunk keresni magunknak? Nem volt elég már amit úgymond letettünk az asztalra? Maradjunk már nyugton...

Nem tehetjük, két okból sem: magunk miatt, és a körülöttünk lévők, a ránbízottak miatt sem. Az élet: lehetőség a magunk számára, feladat, és gondoljunk arra, hogy el kell számolnunk azzal is, amit elmulasztunk.

Nagy hatással vagyunk, lehetünk a családunkra, az unokáinkra, közelállókra, hiszen letisztult tudás van a birtokunkban, amire nekik, mint vitaminra szükségük van. Az is jó, ha esetenként hasznosítani tudják, amit

tőlünk hallottak, de az is, ha más esetben, ennek hatására, vagy ellenére saját utat taposnak ki a maguk számára.

Immunitás

Mi a közös minden korosztálynál, amire mindenkinél, kortól, nemtől függően másképp-másképp figyelni kell? Ami közös: **korunk tudatipara**, ami kíméletlenül hat és rombol. Ezzel az iparral szemben a hangsúlyt a lelki -szellemi **immunitásra kell tenni**, ennek kell lennie a legfontosabbnak. Az evangéliumra épülő, jézusi tudatú és szellemű immunitásra. Képesek vagyunk ennek az evangéliumi hatásnak felismerője, alkalmazója és erősítője lenni. Tudatosítsuk, és használjuk ki.

Látótér bővítés

Kisebbségnél-nagyobbaknál tágas evangéliumi, morális látótér kialakítása a feladat, az összefüggések felmutatása a fontos. El kell érni, hogy ők mondják ki, milyen anomáliákat élnek meg különböző élethelyzetekben a morális területén, mit látnak környezetükben, vagy az osztálytársaknál, ami zavarja őket, vagy amit vonzónak találnak, mit tapasztalnak a facebook, tic-tok és egyéb közösségi média által keltett hullámok nyomán.

Élmények

Adjunk énközlést, visszajelzést. Mit jelent ez? Tanítva tanulunk. Egyre inkább egy hullámhosszon működünk, miközben jobban megismerjük egyéniségét, kompetenciáit, őt magát. Ő is minket. Ehhez néha jól jön a megszokott környezet, néha pedig a kicsit szokatlanabb. Ha van erőnk, találjunk minden fél számára megfelelőt. Lehetünk bátrak a helyszín választásban. Néha egy fagyizóhoz elmenetel, utána séta a parkban elég lehet.

2. Cél

Mi a cél?

A cél tehát nem más, mint egy tágas látótér kialakítása **magunkban** és egy **tágas látótér** felfedezése, kialakítása, módosítása az unokákban. A cél az, hogy új világokat ismerjünk meg, nyissunk ki számukra, és a magunk számára is. Ebben a megérvélve kialakított tágasságban mindenki jól érezheti magát. Ez a felelősségünk, és ehhez módszereket, gyakorlatokat kell találnunk és kitalálnunk.

Olyan gyakorlatokat, melyek hatnak mindkét fél megelégedésére, öröme, fejlődésére evangéliumi, szociális, személyiségi és egyéb szinteken. Alkalmat teremtenek beszélgetésre.

Ne elégedjünk meg a látszatokkal, azzal, hogy van kapcsolat az unokákkal, hiszen minden héten látjuk őket, mert minden vasárnap családilag itt vannak ebédre. **Lépjünk szintet!**

Ez a rendszeresen megújuló világ tetszeni fog nekünk, nem igényel tőlünk sokat, hiszen már belefektettünk életünk eddigi szakaszában amennyit tudtunk. Aratunk, és megosztjuk az aratás eredményeit. Könnyedén megy, nem unalmas, nem rutinszerű. De napi felkészülést igényel, és szeparált tudatállapotunktól való megszabadulással is együtt jár.

Innovatív életforma a jelen életszakaszunkban, feltölt energiával. Mi kell még az embernek?

3. Mi a lényeg?

Elsősorban a személyesség. Hogy akár kritikus, akár örömteli helyzetekben a kapcsolat erős legyen és működjön. Tartalmi szempontból a lényeg:

Te, személy szerint fontos vagy nekem. Nem azért, mert a gyerekem gyereke vagy. Ennek tudatosítása, kifejezése megfelelő módon maga a lényeg.

Másodsorban, a személyességgel összefüggésben a kíváncsiság. Az éber figyelem. Ki vagy te, milyen vagy, mi foglalkoztat, milyen örömeid és bánataid vannak? Jól tudjuk, hogy dinamikájában kell egy személyiséget nézni. **Milyen vagy most... éppen ma.** Nem kiskorodban, nem tegnapelőtt. Ma.

A kíváncsiságunknak élőnek kell lennie, és nem **elsősorban** az unokánk különböző **szerepeire** kell vonatkoznia, hanem a motivációkra, a kompetenciákra, a bátorságra és a félelemekre.

Fontos az „**elsősorban**” szó, mert természetesen tudomásunk van arról, hogy bizonyos szerepek időben és aktivitásban uralják az életét. De ez nem ő. **Ő sokkal, de sokkal több annál.** A szerepeken túli terület az, amit nehéz kifejezni, amit nem tud/nem akar másokkal esetleg megosztani. (Kortársakkal, talán - de az ismert korosztályi látóköri megszorítások miatt ez nem elég, sőt aggodalomra adhat okot.)

Nem segít, ha **csak** az iskolai előmenetel - iskolás szerepkör marad a témánk, és nem segít az sem, **ha csak** a „milyen édes kicsi voltál, emlékszem, amikor először ezt vagy azt csináltad...” kényelmes rutinjára támaszkodunk.

Minden unokánk **kivételes a számunkra**, ezt nemcsak nekünk kell éreznünk, hanem éreznie kell neki is, érzékeltetnünk kell vele magunknak is.

4. Előnyeink

Unokákkal foglalkozni a nagyszülőnek könnyebb is és nehezebb is. Könnyebb, mert a vérségi kapcsolat adott, ez bármikor életre kelthető, megkérdőjelezhetetlen viszony. Ebben mozoghatunk, és alakíthatjuk úgy, hogy tetszen mindkét félnek. Kicsit előnyben vagyunk unokánkkal szemben, ahogy ő is velünk szemben. Mi vagyunk az okosabbak - ezt ne felejtjük el. És talán a türelmesebbek is. De nagy potenciálok vannak nála (náluk) is. És nem félnek használni.

Erősségeink:

1. Tudjuk, mi van a világban, tájékozódunk.
2. Vannak már közös történeteink, közös

élményeink, közös emlékeink.

3. Meg tudjuk már fogalmazni **értékelő módon**, hogy pl. engem ezekkel vagy azokkal a szóban forgó kérdésekkel kapcsolatban mi foglalkoztatott akkor,

- mikor annyi idős voltam, mint most te,
- vagy mit gondolok erről most, - és miért -, amikor ennyi idős vagyok, mint ma.

5. Nehézségek

1. Elvi nehézségek
Unokákkal foglalkozni a szülők dolga - ezt gyakran hallom nagyszülő-társaktól

 - Mi megtettük már a magunkét
 - Nincs alkalom
 - Nem gondolkozunk - miről? pl. arról, hogy mi sem tudtunk mindent megbeszélni a szüleinkkel, pl. - a napi szoros időbeosztás, szülői és gyermeki napirendek, és a szerteágazó teendők miatt unokáink sem tudnak
 - és hogy nagyon nagy nehézségeik lehetnek, aminek megfogalmazására nincs idő a figyelmes szülők mellett sem (félelem, szorongás, háború, osztálytársak, internetes zaklatás)

Gyakorlati nehézségek I.

- Kényelmesebb nem odanézni
- Kényelmesebb nem alkalmat teremteni - elég, ami van
- Nincsenek jó gyakorlataink, hogyan csináljuk
- vagy: Nem használjuk ki a további lehetőségeket
- Szeparációs tudatállapotban vagyunk, azaz szerepünket nem tágítjuk
- Békesség bármi áron, még ha nagyobb bajt csinálunk is vele, mint amilyen van... stb.

További, a mai életformából adódó nehézségek:

2. Gyakorlati nehézségek II.

- a gyerekeknek nincs idejük - maradvány elvhez kell szoknunk
- résidő kihasználásra kell rugalmasan rácuppanni - ez nagyon nehéz
- tőlünk rugalmasságot igénylő résekben szivárgásra kell készülni
- Vagy: nem sikerül megfelelő alkalmat megszervezni, pedig igény is lenne rá.
- Az alkalmak elszaladnak, vagy elmulasztjuk őket, ebbe beletörődünk, a lehetőségek kihasználására nem vagyunk felkészülve.

Összefoglalóan az a tapasztalatom, hogy nagyszülőnek lenni könnyebb és nehezebb is. Könnyebb, mert nincs napi taposómalom, nehezebb, mert maradvány elv

alapján kell gondolkoznunk az unokákhoz való egyéni, vagy kiscsoportos személyes kapcsolat ápolása, azaz a hozzáférést illetően.

6. Felkészülés - formai

Az odafigyelésre, a tudatosításra felhívtuk már eddig is a magunk figyelmét. Világos lett, hogy szempontunk élesítése, a fókusz irányítása napi szintű gondolkodást igényel. Ebben elég erősnek tudjuk magunkat. Azonban az akarat kevés, felkészülésre van szükség.

A legfontosabb: a házaspárokat és a családokat **nemcsak egyben, családként, hanem** figyelmesen **külön-külön személyenként kell kezelnünk.**

Előzetesen még azt kell figyelembe venni, hogy a szokásos körülmények mindenkiből a szokásos rutinokat hozzák elő. Ez jó is, és nem is az. Ha mindig minden megszokott mederben folyik, akkor a beszélgetés is: szokott kérdésekre szokott válaszok várhatók csak. Ismertek a témakörök és azok a témák is szokottak, melyeket rendszeresen kerülünk, mert kényesek, mert problémás területek, mert a lényegét érintenék bármilyen szempontból. Én-közlést sem adunk.

A rutinok ugyan segíthetnek, de csak akkor, ha a későbbi érdemi beszélgetést támogatják.

Ezzel kapcsolatban tehát fontos a szokott helyzetek átgondolása és annak belső értékelése, hogy előző alkalommal kihasználtuk-e a lehetőséget, maradt-e valakiben hiányérzet, volt-e olyan ügy, amire nem volt idő, amit még jó lett volna szóba hozni. Tehát a szokott helyzeteket a felkészülés során tudatosan alakítani kell. Időről időre szokatlan helyzetekben és helyszínekben is gondolkozhatunk akár a család egésze, akár az unokák tekintetében.

A rutinok fakó színeit fel kell frissíteni, hogy élményszámba menjen nekünk is, és nekik (család) vagy neki (unoka) is. Gyűjteni kell ehhez időközben az ötleteket, kereshetünk lehetőségek erőnlétünk, a pénzügyi- és az időjárási körülmények tekintetbe vételével. (Ahogy ebédre se mindig ugyanazt főzzük...)

Általában én ezért szeretem pontosítani, ki mikor jön, ne essen úgy be senki **rendszeresen** lehetőleg váratlanul, hogy nem tudok róla. Fel kell idéznem, hol tartottunk a múltkori beszélgetésben, mik voltak a jellemző pontok, a fontos események.

6.1. Tipikus alkalmak

Kezdjük az egyszerűvel, de ritkával. Minden gyereknek van születésnapja, sőt névnapja is. Ez évi két alkalom. Unokáinknak általában mindenük megvan. A szülők tudják, hogy mire van szükségük, és mit szabad megadni nekik. Ezért aztán jobb a mi szempontunk szerint kapcsolatépítésre felhasználni a lehetőséget. Élményt, közös élményt nyújtani nekik, közösséget

teremteni velük. Kidolgozni választási lehetőségeket. Olyasmit felajánlani, ami ritka, élményszerű, mindkét félnek megfelel. Nekünk is! Ne vállaljuk túl magunkat, de a kényelmesben maradni sem helyes mindig, nem elég ünnepélyes.

Szokatlan helyzetben, szokatlan körülményekben - **amit mi uralunk** - a programot megelőző vagy követő beszélgetésben közelebb kerülhetünk a vágyott célhoz, ahhoz, hogy jól érezzük magunkat, jobban megismerjük, ki is ő valójában; - éppen a jelen fejlődési fázisban őt mi foglalkoztatja, mi érdekli.

Oda tudunk figyelni arra, hogy mi a hobbija, mi az az érdeklődési kör, ami pihenteti, szórakoztatja. (Csináljunk jegyzeteket, később, ha szükséges. Tanítónő, hegedűtanár, fontos osztálytárs, ki barát, ki „ellenség”, ki a „hülyegyerek” az osztályban stb.) Ezekre később rákérdezhethetünk.

6.2. Atipikus alkalmak

Tisztázás szülővel, unokákkal

Találkozni akarunk az unokákkal. Csak úgy, egyszer-egyszer, nem családi ünnepen. Kedveseim, itt nekünk kellő eltökéltséggel és szívóságra van szükségünk. Határozottságra. Ne engedjük magunkat lerázni. Végighallgatjuk a szülőket, megértően és türelmesen, vagy az unokát, hogy milyen nehéz időbeosztással élnek, tele vannak programmal, és - elővesszük a naptárt, hátha segít.

Örül az ember, hogy programokkal teli a nyár, táborok, közösségek, gazdag feltöltődési lehetőségek vannak stb. stb. **De.** Tudatosítsuk kellő súllyal magunkban, hogy unokáink számára mi vagyunk az egyik egyedüli nagyszülő, azaz az anyai oldalról nagymama, vagy apai oldalról a nagyapa stb. Nincs másik, nincs több. Ebben a vonatkozásban **négy** a maximális szám. Négy teljes élet tudása, bölcsessége és ismerete áll rendelkezésére. Nem vagyunk 30-an, mint az osztálytársak, vagy a gyerektábor-társak.

Amit mi jelenthetünk nekik azt más nem tudja, nem képes megadni számukra, ezért amit mi elmulasztani engedünk, - megértően viszonyulva a gyerekek sűrű leterheléséhez - az a világegyetem szempontjából véglegesen el van mulasztva. Át kell tehát tekintenünk ezeket a kérdéseket, távolabbról, magasabbról és messzebből, - és mikor máskor, mint a mai lelkigyakorlaton.

Határozottság

Az érdekelt felek, ha látják eltökéltségünket, mely mentén esetleg feltesszük a kérdést: akkor mit javasoltok, mikor tudnánk egy-két órát eltölteni együtt, esetleg kitalálnak valamit. Elmondjuk, hogy erre nekünk szükségünk van, biztosítsák számunkra az időt, mi majd alkalmazkodunk.

6.3. Résen lenni

A bonyolultabb esetek is vannak. Bonyolult eset, ha nem tudjuk megoldani a kérdést formailag, akkor fontos, hogy legyen elképzelésünk arról, mit tehetünk. Ehhez rugalmasnak kell lenni, tettere késznek, de ez nem mindig sikeres. Az sem baj, ha egyszer sikertelenek vagyunk, mert ebből legközelebb tanulunk. De nem adjuk fel.

7. Felkészülés - tartalmi

Legyenek programjaink, amelyek kedves unokáinkat kizökkentik a komfortzónájukból, olyasmi, amiket mi is szeretünk, és amire unokáink legalább is nyitottak. Legyenek témáink, gyűjtsük őket, ha szükséges, írjuk össze.

7.1. Általános tematikák

Szerencsés esetben legalább egy nagyszülő (pont mi) és unoka(ák) azonos érdeklődésűek; könnyen megy a közös témaválasztás vagy elfoglaltság választás egy-egy esetben. De - hála Istennek - több unokánk van, mint egybeesés.

Ezért aztán a témákat meg kell gondolnunk, meg kell határozni. Sokféle témában professzori szinten vagyunk, tanulságaink, tapasztalataink, szellemi múltunk alapján és megint csak a tudatosítások nyomán sok témát gondolunk végig és rendszerezünk magunkban, amelyek közül válogatunk: Mi volna ebből aktuális?

Más témákban pedig tanulunk kell. Általános, fiatalokat érintő kérdésekkel kapcsolatos tudásra, tanulásra pedig szükségünk van. Nem vagyunk tisztában minden esetben pont azokkal a kérdésekkel, melyek a mindennapok részei a számukra.

Az általános tematikák nagyon alkalmasak bemelegítésre, egységes álláspontra helyezkedésre, kapcsolatfelvételre, és a **tematikus téren elszakadásra** a fontos „mi történt a suliban” súlyponti kérdéstől. Ha eltérő a véleményünk, akkor nem vitatkozunk, belekérdezzük és meghallgatunk. Majd ő kérdez, hogy mi mit gondolunk, ha akar. Mi ilyenkor ismerkedjünk vele, hol tart, mit képvisel... mit miért gondol úgy, ahogy. Óvatosan haladhatunk a saját véleményünkkel is, tapasztalatot, általános nézetet említhetünk személytelenül.

Ilyen témák lehetnek: szabadság, félelem, háború, erőszak, migráció, küldetés, Isten országa, internetes zaklatás, iskolai erőszak. Személyiség, függési rendszerekben élés módja: mitől függünk, mitől ne stb.

7.2. Célzott témák

Célzott témák között elsősorban említeném az életvezetési kérdéseket, azokat a szerepeket, melyeket az embernek serdülőként, fiatakként, munkavállalóként, családban, párkapcsolatban szülőként kell betöltenie. Milyen buktatók vannak - amit láttunk, és amit

kiértékelünk - és milyen ismereteink, gondolataink vannak arról, hogy pl. hogyan kell nőnek lenni a mai kor magyar társadalmában.

Én pl. most tanulom, hogyan kell férfivá válni, nem mintha a gender-elméletek hatása alatt állnék.

A hittel, küldetéssel, Istennel kapcsolatos tematikák nagyon fontosak. A hitünk megvallása, voltak-e nehézségeink ezen a téren fiatal korokban, vagy nem akkor, hanem később. Bizonyágtétel. (A hit hallásból ered.) Nem gyakori, hogy erről beszélgesse valaki velük.

Beszélhetünk arról, hogy mit ad, mit adott nekünk a közösségi élet, milyen intellektuális, lelki, baráti testvéri kapcsolatrendszerünk segít immunissá válni az élet sok nehézségével szemben. Milyen bizalmi viszonyban vagyunk egymással, és ez milyen helyzetben milyen sokat jelentett. Beszéljünk a megtapasztalt „százannyiról”. Általános témák felé is mehetünk. Gyűjtsük, keressük, idézzük fel az Isten országával kapcsolatos tapasztalatokat, amit átadhatunk. A hitünkről szokott szövegeink - illetve **minden szövegünk frissítésre** vár. Ezért is írtam, hogy új lehetőségeket kell felfedeznünk, és így új távlatok nyílnak saját magunk számára is. Nem jó, ha már mi magunk is unjuk a magunk szövegét.

A felkészülés, átgondolás mindig új megvilágításokkal lephet meg minket is. Ha mi frissek vagyunk magunk miatt gondolatban, élményszerűvé válnak szavaink is.

Új szavakat, kifejezéseket, tartalmakat tanulunk, és alkalmazzuk is őket. Mert ha ezt nem tesszük, ha ráfutunk a szokott sínekre, vágányokra, elveszítjük a hallgatóságunkat, és bekerülünk a nem túl kényelmes „minden felnőtt egyformán unalmas” kategóriába. Ezt a kategóriát senki sem szereti. Érdekesnek szeretnénk tudni magunkat. Minimum azt szeretnénk, hogy mások is így legyenek velünk, pláne fontos, hogy egy gyerek, vagy fiatal annak tartson. Elsősorban az unokánk. Az ő véleménye számít.

7.3. Körülmények

„Most nem megyek, mert bekuckóztam a nagymamához”. Mesélés, versek, sok népdal lehet a „kuckózás” oka és célja. Ovisoknál, kisiskolásoknál a bevált gyakorlat szerint, ha több napon át nálunk vannak, és nálunk alszanak, akkor a fehér asztal melletti beszélgetés is pl. nagyon bevált. Nem akarom másolni, vagy utánozni a szülők napirendjét és egyéb rendjét, azért mi is reggelizünk, ebédelünk és vacsorázunk, de ami a legfontosabb, az a kapcsolat minősége. (A jó kaja hozzátartozik persze.) A társasjáték szintén sok nevetésre is alkalmat adó elfoglaltság.

Az események résztvevőjeként nagyon sok érzéssel, sok eseménnyel, sok értékeléssel leszek gazdagabb. Megtudom, milyen volt az úszótábor, melyik osztálytárral milyen problémája van a tanárnak,

hogyan illeszkedett be unokám egy új közösségbe. Milyen örömök, bánatok, milyen sikertelenségek, adódtak, **mi az, ami miért van úgy, ahogy.**

Sok visszatükröző választ adok, és ez gördülékennyé teszi a beszélgetést. Nem nézzük az órát. Mindegy, hogy hány a mennyi.

Nagyobbaknál továbbtanulás, szülők, istenhit, barátok, közösség, párválasztás, párkapcsolat a téma. Milyen nehézségek vannak a tanulás terén, szociális téren, hogy válasszon az ember.

Még idősebbeknél meghívom egyszer-egyszer az évfolyamtársakat is. Beszélgetünk. Szokott társasági kérdések, de sajátos élel, a lényeges kérdésekre figyelve, viccesen, nem véresen komolyan, de azért mindig sikerül érdemben előrejutnunk. Előbb utóbb a kritikus pontokra is rákerül a sor, amik különösen foglalkoztatják őket. Az aktuális lényegre.

Kialakítottunk a nagy (18 pluszos) lányunokákból, és másik oldali unokatestvérekből egy kis kört, ők a nagylányok. A témánk elsősorban az, hogy hogyan, miképpen kell nőnek lenni a mai világban, hogy kell felnőtt nőnek lenni, milyen buktatók vannak, mi mindenre kell felkészülni ezen a téren.

Fontos női témák: Önazonosság, szabadság, határozottság, kiállás magunkért, a „jókislányos megfelelni akarás mindenkinek” - korszak vége. Nyitott és zárt éhatárok. Nemet mondani tudás. Igent mondani tudás. Mindezt hogyan lehet célszerűen, szeretettel, határozottan.

Mostanában úgy hallottam, hogy a fiúk is szeretnének ilyesmit.

Sokat tanulok azokról a témákról, melyeket nem ismerek tapasztalatból. Számítógép-használóként egyik kedvencem dr. Tari Annamária, vagy pl. Kassai Lajos lovasíjász, általánosan megfogalmazva pedig minden olyan hozzáférhető anyag, ami a férfiak/nők szerepe a családban témakörben született.

A beszélgetésekre, közös programokra készülni kell. Erre sort kell keríteni. A beszélgetés személyes legyen, személyes lesz, ha túlmege jóval azon a közismert tényen, amit unokánk is tud, miszerint „nagymamáék templomba járnak vasárnap”. „Nagypapámék vallásosak.”

Igen ám, de hogyan csináljuk?

8. Módszertanok

8.1. Óvatosan

Jó, ha van időnk a ráhangolásra, rávezetésre. Ekkor van itt az ideje mondjuk a palacsintaevésnek. Felidézzük, miről volt szó, hol tartottunk előző alkalommal, mit mesélt, milyen történéseknek volt részese.

Már csak az van hátra, hogy kitaláljuk, hogy **mi módon** beszélgesünk a fontos dolgokról, hogy lendítsük tovább a beszélgetést, ha esetleg rutintalanok lennénk

ebben - hiszen éppen a szeperációs szerepfelfogás, no meg a vérségi vonatkozások miatt azt gondoljuk, hogy túl sokat tudunk már róla. **Pedig nem!**

BULÁNYI GYÖRGY

KÖZOKTATÁSUNK LEGYEN KÖZNEVELÉS IS!

Bár félszázada már, hogy iskoláink államosítása folytán középiskolai tanári pályafutásomnak vége szakadt, mégis hadd használjam itt és most a nekem annyira kedves megszólítást:

Kedves Kolleginák és Kollégák!

Előljáróban meg kell mondanom, hogy a következő órában elhangzó mondanivalóimnak forrása a Bokor Bázisközösség. Amit az elmúlt félszázadban közösségeinkben megláttunk, annak adom itt szerény summáját. Előadásom célja érveket szolgáltatni amellet, hogy ha heti 30 órában vehetjük igénybe a tanulókat, akkor a közismeretek elégedjenek meg heti 28 órával, heti két órának pedig kifejezetten az legyen a rendeltetése, amit közel másfél százada Arany János így fogalmazott meg Tisza Domokos nevű tanítványa számára:

*Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben,
Ember lenni mindég, minden körülményben.
(Domokos napra)*

„Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja” (Mk 8,36) – mondta Arany előtt, közel kétezer évvel Jézus. „Az egész világ” jelezze e mondatban a maguknak egyre több és több időt igénylő különféle közismereteket, a károsodástól megóvándó „lélek” pedig az említett *emberséget*. Mind a két idézetnek az volna a szerepe előadásomban, hogy igazolják velük egy tételt: **a közoktatásnak nemcsak az a feladata, hogy közismeretekre tanítson, hanem az is, hogy rendeltetésüket betöltő, s ennek következtében önmagukban kiegyensúlyozott, környezetüknek hasznos embereket neveljen.** Alighanem közhelynek számít a megállapítás, hogy a közoktatásnak köznevelésnek is kell lennie. Annak érdekében szólok, hogy e közhely ne csak elvárás, hanem valóság is legyen társadalmunkban, legalábbis a lehetséges mértékben.

Az ember s az emberekből álló társadalom boldogsága alapvetően azon fordul, hogy az ember rendeltetészerűen használja-e fel életét. A nem rendeltetészerű használatnak az ember és a társadalom életét tönkretévő következményei vannak. Ezért aztán embernek és emberi társadalomnak aligha van fontosabb feladata, minthogy megtanítsa a maga után következő nemzedéket, mi módon használja életét gyermek-korában is és még inkább később, amikor felnővén majd elsődlegesen maga alakítja életét.

Gondolkodás- és viselkedéstannak is nevezhetjük azt a tárgyat, amely ezt a célt hivatott szolgálni.

A. Köznevelés-történetünk

A társadalmak ismerik a munkamegosztás elvét és gyakorlatát. Nem mindenki végez mindenféle feladatot. Felmerül a kérdés: kinek, kiknek kell végezniük azt a feladatot, amelyre az előzőekben rámutattunk? Mivel nem e mostani kérdésfelvetésünkkel kezdődik az emberi történelem, ezért mindenekelőtt megpróbálok feleletet kapni kérdéseinkre az emberiség múltjától. Egymást követő kultúrkörökben él emberi nemünk. Mi is – a kérdést feltevők, azaz a mi nemzedékünk – egy adott kultúrkörön belül élünk. A magunk kultúrkörét ismerjük viszonylag legjobban, ezért a mienkétől kérünk választ kérdéseinkre. Kultúrkörünkben megkülönböztetek problémánk szempontjából – három fázist. Közoktatás előtti, felvilágosodás előtti és felvilágosodás utáni.

1. A közoktatás előtti korban

Az első, a kezdeti fázisban a feladat alapvetően a családot illeti, a szülőket s a gyermekkel együtt élő nagyszülőket, idősebb testvéreket. Hogyan kell gondolkodni, viselkedni, emberhez méltó életet élni, ezt mindmáig elsősorban a családon belül tanuljuk meg. Az élet legelső éveiben egyértelműen az anya nevelő szerepe a dominánsabb. A lányok esetében talán a későbbi években sem áll be e tekintetben változás, a fiúk esetében viszont az évek múltával az apa szerepe, legalábbis a múltban, megnövekedett annak folytán, hogy fokozatosan bevonta fiát a férfimunkákba. De akármilyen jelentős is a család nevelő szerepe a gyermek életében, ez a szerep sohasem volt kizárólagos, hiszen a családok nem önmagukban, hanem kisebb vagy nagyobb (falu)közösségekben éltek, s élnek valamiféle családon túli egységekben ma is. E közösségek viselkedési normáit a falu ösztársadalma örökölte és alakította, mégpedig egy mindenkori vezető, ill. vezetői testület jelenléte és szerepe mellett.

Kezdetben alighanem differenciálatlan egységben irányítja a közösség életét egyetlen személy – a papkirály, aki törzsfőnök és varázsló is egy személyben. Mind a temporális, mind a szakrális ügyekben a közösség szentnek tudott hagyományaiba ágyazott, homogén és ellentmondásmentes irányításra törekszik e szakrálisnak is tekintett személy – az emberhez méltó viselkedésre nevelés tárgyában. Felelősség terheli őt a közösség és az azt alkotó egyedek életéért; azért, hogy se testük, se lelkük ne szenvedjen kárt. Ebben a legelső, közoktatás előtti nevezett fázisban is feladatot kap már tehát a család kétségtelenül elsődleges szerepe mellett a gyermek nevelésében a családon túli társadalom is.

Felmerülhet a kérdés, milyen arányban tárgya a ráhatásnak ebben az első fázisban – akár a családon

belül, akár azon kívül – a szakismeret, és milyen arányban az emberségre nevelés. Úgy gondolom, hogy e kezdeti korszakban ez a két tényező is differenciálatlan egységben élt. A fennmaradni, az életben maradni tudásnak legalább annyira feltétele volt az együttélési normákhoz ragaszkodás, mint pl. a szántani-vetni tudás szakismerete. A helytállás. mondjuk az aratásban, egyaránt megkívánta a szakértelmet is, s az emberségtől függő kitartást is. Még kézi erővel arató, velem kortárs parasztember oktatta fiát az ilyen aratáshoz szükséges kitartani tudásra ezekkel a szavakkal: „Megdöglenni lehet, de rongy embernek lenni nem lehet”. **Könnyebb volt megtanulni az aratás hogyanját, mint kitartani tudni a munkában hajnaltól napáldozatig.** Talán a közmondások ily szempontú vizsgálata ennél több fényt is deríthetne kérdésünkre. Melyik közmondásfajta a bőségesebb? A szakismeretekre vonatkozó, pl. „Amit nem tanult meg Jancsi, nem tudja majd János”? Vagy az erkölcsi magatartásra vonatkozó, pl. „A hazug embert hamarabb utoléri, mint a sánta kutyát”? – O. Nagy Gábor *Mi fán terem?* című könyve e tekintetben is adhat eligazítást.

2. A felvilágosodás előtti korban

A kultúrkörök következő fázisát a szakosodás teremti meg. A szakosodás egyik s talán legalapvetőbb szempontjára utal – saját maga rovására Arany János *Vásárban* c. költeményének néhány sora. Idézem:

... mint rég ezelőtt,
Mikor én is „markot hajtani” kezdtem,
S nem sikerült, bárhogy s mint igyekeztem.
Így – vézna, ügyetlen testi dologra –
Adtam fejem a bölcs tudományokra.
Barázda helyébe’ szántván sorokat...

Ha kezdetben a papkirály felelős a közösség javáért, a szakosodás beindultával a fegyverforgatásra alkalmas személyből lesz a király, s az erre alkalmatlan – mert sánta, vak, vagy másként fogyatékos – személyből lesz a táltos, a sámán stb., akárhogyan is nevezték azt a személyt, aki nem a kard forgatáshoz szükséges ismeretek hordozója lesz, hanem olyan ismereteké, amelyeknek megszerzésére, tárolására a kardot forgatóknak idejük is, érzékük is kevesebb. E fogyatékos személy lesz avatott ismerője mindenekelőtt a transzcendens világnak. Tudni fogja, miként lehet biztosítani a törzs istenének jóindulatát akár csaták előtt, akár az év egész folyamán bor, búza s a jószág vagy éppen az ember termékenysége dolgában. Őrzik napjainkig ennek a szerepkörnek az emlékét regösénekeink:

Adjon az Úristen ennek a gazdának
Egy kis ólat, egy nagy disznót,
Alá meg száz malacot...

és így tovább.

A sámán, a táltos a ló- vagy akárminő egyéb áldozatokkal s az azok során mondott imádságaival őse és indítója lesz a későbbi egyetemek első fakultásának,

a teológiaiainak. Tisztéhez tartozik a kollektív emlékezet ápolása is, a törzs hadi győzelmeinek megéneklése, s az elődök idejében szerzett énekek akár írást nem is ismerő tárolása, őrzése. Mindezzel őse lesz a bölcsészeti fakultásnak. De az ő feladatkörébe tartozik a hadműveletek során kapott sérülések orvoslása, s egyáltalán a természet patikájának minél alaposabb ismerete gyógyító szerepének szolgálatában: A törzs szent embereként az ő dolga kézrátételeivel, gyógyszereivel ősvé lenni az orvostudományi fakultásnak is. Talán még a jogtudományinak is. mert elsősorban az ő emlékezete őrzi azokat a szokásokat, amelyek bármely társadalom folyamatosan alakuló jogrendjének alapjait képezik.

A kultúrkörök e második, felvilágosodás előtti szakaszában a király teljes bizalmát élvező papság egyedüli és kizárólagos felelőse mindazon ismeretek tárolásának és az ismeretek továbbadásának, amelyek csak ezen írástudó rétegnek a közvetítésével hagyományozódnak át a következő nemzedékekre. A közoktatás a legalacsonyabb szinttől a legfelsőig – egyházi belügy: a plébániai iskoláktól kezdve az egyetemekig bezárólag. Az egyház tehát világnézetileg meghatározó tényezője az egymásra következő nemzedékek családon túli nevelődésének. Ezt a meghatározó szerepet az egyházaktól csak az eretnek mozgalmak szeretnék elvitatni, de esetleges sikerük mit sem változtathat az egyházak kizárólagos szerepén. Legfeljebb intenzívebbé teszi az egyházak közoktatási munkáját a felekezés következtében előálló konkurencia a különböző egyházak iskolái között.

3. A felvilágosodást követő korban

A harmadik, a felvilágosodás utáni fázis az, amelyben élünk, s amelyben vitatjuk, hogy szükség van-e az iskolákban a köz- és szakismereteket közlés mellett még valami egyébre is. Az imént adott történeti áttekintéssel jelezni kívántam, hogy a miénket megelőző századokban a mi jelen gondunk nem volt. gond. Nem, mert az iskolák egyházi iskolák voltak, s az egyházak a maguk világnézetébe ágyazottan igyekeztek átadni a szakismereteket. Kultúrkörünkön belül a felvilágosodás az egyház iránti bizalmatlanságból született meg. Elutasította a vallások monopolhelyzetét, létrehozta az állami iskolát, s a felvilágosodott államhatalom felügyeleti jogot vívott ki magának a nem-állami, hanem magának (école privée) nevezett iskolák felett; az egyháziak felett is. E harmadik fázisban előbb vagy utóbb kiszorul az állami iskolákból a hitoktatás, s ezen keresztül az egyházak, a vallás világnézeti hatásgyakorlása. Ebben az új helyzetben nagyjából az alábbi változatokkal találkozunk:

a) kötelező hitoktatás az állami iskolákban is (pl. nálunk 1948-ig)

b) fakultatív hitoktatás az állami iskolákban a hitoktatást igénylők számára (pl. nálunk „papíron” 1948 után)

c) teljes kiszorulás az állami iskolából (Franciaországban pl., ahol a szerda iskolai szünnap, s e napon az egyházak rendelkezésére állnak – az iskola épületén kívül – a hitoktatást igénylő gyermekek

d) választani kell hitoktatásra vagy etikaoktatásra járás között (pl. Németországban)

e) kötelező minden tanuló számára az etikaoktatásra járás (Németország Brandenburg tartományában, azaz a volt Kelet-Németországban).

A b) és c) változat az államhatalom világnézeti érdektelenségét példázza. Az a) változat belesimul a felvilágosodás előtti múltba. A d) és e) változatban az államhatalom saját felelősséget érez a tanulók világnézeti nevelését illetően: hajlandó megosztani ezt a felelősséget az egyházakkal a d) változat, s az iskolán belül nem hajlandó ily megosztásra az e) változat.

B. A jelen feladatai

1. Mi tehető kötelezővé?

Magam az e) változatot képviselem. Ez az e) változat nem jelent semmiféle monopóliumot a mindenkori államhatalom számára. Azért nem, mert jogállamban minden állampolgárnak joga van elköteleződni egy neki tetsző világnézetet valló társaság mellett. Legyen ez a világnézet – istenhívő, istenelutasító, vagy agnosztikus. Mivel az iskola az állampolgárok adójából épül, az állampolgárok dönthetnek arról, hogy a fent említett társaságok a maguk propagandatevékenységére (hitoktatásukra) igénybe vehetik-e az iskolaépületet, vagy sem. Egyet nem kívánhatnak meg jogállamban az állampolgárok: minden iskolának legyen kötelessége tanulni olyan hittant, amilyent nem akar tanulni. A rákényszerítés mellett nem lehet érv, hogy hiányos marad a tanuló általános műveltsége, s nem fogja érteni tudni kultúrkörünk múltjának s jelenének (vallási tárgyú) műalkotásait. Ez azért nem érv, mert az iskolai oktatásnak módja van ezeket az ismereteket – éppen a *gondolkodás- és viselkedéstan* tárgy révén – felekezetek fölötti tálatásban közölni a tanulókkal.

Jogállamban nem lehet kötelezővé tenni semelyik világnézeti opció iskolai oktatását: az ateizmusét sem, az agnoszticizmusét sem, a teizmusét sem, s ez utóbbin belül az adott állam többségi vallását sem, vallásait sem (pl. kötelező zsidó hittan lehet, kötelező metodista hittan nem lehet, mert csak a történetinek minősített felekezeteknek van joguk az iskolai hitoktatáshoz). Ugyanakkor jogállamban bűnös felelőtlenség nem biztosítani, hogy a tanulók tudomásul vehessék azt, ami a köz- és szakismereteken innen és túl szükséges a harmonikus személyi élethez és a társadalom megnyugtató rendjéhez. Másképpen és talán egyszerűbben fogalmazva: két magatartást gondolok megengedhetetlennek:

a felekezeti oktatás kötelezővé tevését,

a közismereteken túli, (egyszerű megjelöléssel:) etikai oktatás kötelezővé nem tevését.

2. Demokrácia és arany szabály

A fenti két magatartásból az elsőt talán nem kell megérvelnem. Kötelezni valakit annak a megtanulására, megvállására is esetleg, amit nem tart igaznak, sérti az emberi méltóságot. Emberhez nem méltó, szabadságtipró, diktatórikus magatartásnak minősülne az ilyen magatartás, ha egyszer az emberi méltóság, a szabadság, valamint a diktatúra fogalmát kizáró *demokrácia* – korunk meg nem kérdőjelezett értékei közé tartoznak. Ha viszont közismereteken túli anyagot közlünk a tanulókkal, akkor a fenti tartalmak érték-voltának is, társadalmi elfogadottságának is nyilvánvalóvá kell válnia számukra. A fenti két állítás másodikát kell szemügyre vennem, s közelebről meghatároznom, mit is tartalmaznak a *köz-, ill. szakismereteken túlinak-inneninek mondott ismeretek*. Egyetlen szóval is válaszolhatok. Azt, amivel a filozófia foglalkozik.

Szabad-e megterhelni a tanulókat egy ilyen anyaggal? Azt gondolom, hogy kötelességünk. Miért? Azért, hogy kevésbé manipulálható legyen az emberi személy és azok összessége, a társadalom. Az ismeretekkel rendelkező ember kevésbé ejthető át. A filozófiai ismeretekkel rendelkező ember kevésbé megtéveszthető – akár mások, akár önmaga által. Az úgynevezett világnézeti tárgyak (irodalom, történelem) szolgálnának elsősorban emberségünk kifejlesztésére. De megtapasztalhattuk bőségesen, hogy a diktatúrákban éppen ezek a tárgyak lesznek elsődleges eszközei a megtévesztésnek. „S mese ellen minden káros” énekelte Ady (*A mesebeli János*). Mondok két példát rá.

1939-ben Hitler Németországában járva egy viccet engedélyeztem magamnak a rendszer rovására. Egy fiatalember ilyen módon tett helyre: Mondhat, amit akar, de azt meg kell tudnia becsülni, amit Hitler tesz saját népéért. 1949-ben Debrecenben az egyik koalíciós párt értelmiségi csoportjában szó esik arról, hogy az ávosok az elepi juhistaállókba kvártélyozzák a kulákokat, s egy egyetemi magántanár erre így reflektál: „Ha lecsapolnak egy mocsarat, ki törődik a békákkal?” *Kell egy tantárgy, amelyben a tanulóknak adott anyag alapján tudomásul kell venniük, hogy soha és semmi körülmény esetén sem lehet megengedett dolog a német népet szolgálni valakiket Auschwitzba, vagy a magyar népet szolgálni valakiket Elepre szállítás fejében.*

E két példa jelezze a tárgy legfőbb summáját, az emberiség és az emberség arany szabályát, amely az összes kultúrákban és minden vallásban is fellelhető: **NE TEDD A MÁSIKNAK, AMIT NEM KÍVÁNSZ MAGADNAK! A bevezetendő tárgy nem értéksemleges.** Az iskola szent hely, nem értéksemleges, hanem értéket szolgáló. A matematikaórán sem az történik, hogy a tanár közli a tanulókkal, hogy van olyan tétel, hogy $2 + 2 = 4$, meg olyan tétel is van, hogy $2 + 2 = 5$. S ezután rábízta a tanulókra, hogy ki-ki válassza ezek közül a neki megfelelőt. A tanár igazolja az egyik tételt, cáfolja a másik tételt. Nyilvánvalóvá teszi, hogy

miért felel meg a valóságnak az egyik állítás, miért nem felel meg a valóságnak a másik állítás. Miért igaz az egyik. Miért téves a másik. Az igaz – az érték, s a téves (s esetleg: hazug) – a nem-érték. A matematikatanár azért mehet be a szent helynek mondott iskola oktatásra rendelt osztálytermébe, mert az igazat és csak az igazat akarja ott tanítani, átadni, szolgálni. S ha nem tudható, hogy mi az igaz ahogyan ez tárgyunk esetében nemegyszer előfordul –, akkor ezt a tényállást becsülettel közölnünk kell a tanulókkal, mert ez esetben az az igaz, hogy a szóban forgó kérdésre nem tudunk biztos feleletet adni.

3. Az istenprobléma a hitoktatás privilégiuma-e?

A filozófia témái: az ismeretelmélet, a lételmélet és az értékelmélet. Az első arról beszél, hogy a valóság megismerhető-e. A második arról, hogy ez a valóság milyen. A harmadik pedig arról, hogy ez a valóság érték is, és felszólít minket az értékszolgáltatásra: az igaz, a gyakorlati értelmű jó (a hasznos), a szép és az etikai értelmű jó (a szent) szolgálatára. Alkalmos módon már az iskoláskor előtt is szembesítendő a gyermek a filozófia eme alapvető kérdéseivel. Nyilvánvaló, hogy a tankönyvíró feladata megkeresni a korosztályok szerint különböző alkalmas módokat a kérdésekkel szembesülésre.

A teljesség igénye nélkül szeretnék rávilágítani e tárgy néhány kitüntetett kérdésére, melyekkel, úgy gondolom, a tanulóknak mindenképpen találkozniuk kell tárgyunk oktatása során. Az ismeretelméleti kérdéseket most nem érintve, egyenest a lételméletre irányítom a figyelmet. A lételmélet arra kérdez rá, hogy mi az, ami van, s melyek a legegységesebb állítások, amelyek állíthatók róla. E vizsgálódások során szükségképpen kerül elő a valóság okának a kérdése. A végső, az elegendő, a szükségképpen oknak a keresése. S ennek nyomán az egész istenprobléma. A kérdés nem tehető zárójelbe. Bizonyítja a történelem, hogy az ember képtelen a végső okról legalább időnként – ritkán vagy sűrűn – nem gondolkodni. A kultúra a kultuszból születik, s nem képes feledni eredetét. Az ember istengondolni-képes lény. Az ember szükségképpen gondol valamit a lét végső okáról. Ha nem így volna, nem volna filozófia és filozófiatörténet, nem volnának vallások, és nem volna vallástörténet.

E téma kapcsán most azt szeretném elmondani, hogy miért nem engedhető át nagylelkűen ez a téma a hitoktatás számára annak kizárólagos anyagaként. Nem engedhető át először azért, mert a tanulóknak csupán egy kisebb-nagyobb hányada részesül hitoktatásban, s minél felsőbb osztályba jár, annál kisebb hányada, pedig aligha kétséges, hogy a serdülés korában nem kevésbé jelentős az avatott vezetés e kérdésben, mint az élet első vagy korai éveiben. Másodszor azért, mert a hittan nem azonos a gondolkodás- és viselkedéstannal. A hittan hitre szólít fel, ez utóbbi pedig gondolkodásra. A kettő között nyilvánvaló a különbség. Nyilvánvaló

annak ellenére is, hogy az ember alapvető igénye, hogy annak és csak annak nyújtson hitelt, csak azt ölelje át hitével, amit igaznak tart. Értelmünket a hittanórára menvén sem hagyhatjuk otthon, az oktatási helyen kívül. Az iskola e gondolkodás- és viselkedéstannal nevezett tantárgya mégsem kaszál bele a különböző vallások oktató munkájába. A katolikus hittanórán pl. a hitoktatónak az a feladata, hogy igaznak igazolja azt, amit Isten létezéséről, mivoltáról a katolikus hagyomány korunkig egybe tudott hordani. Elgondolható, hogy a katolikus hittanórára járó tanuló igaznak fogja átélni azt, amit ott hall. Az iskolai oktatás pedig meg fogja mutatni a tanulóknak, hogy a lét végső okának kérdéséről, az istenproblémáról mit mond nemcsak a katolikus hagyomány, hanem a nem-katolikus is, a nem-keresztény is és a nem-vallásos is. Ennek az oktatásnak egyik célja, mint minden másfajta oktatásnak is, az ismeretátadás. A másik célja, hogy a tanuló lássa a történelmileg adott, az idő és tér szélességében megjelenő különbözőségeket, és e különbözőségek érveit is megismerje. A harmadik célja, hogy lássa: jó szándékú és gondolkodásra képes emberek és kultúrák formálták ki ezeket a válaszokat. A negyedik célja, hogy a tanulók lássák, mi a közös ezekben a válaszokban. A 40-es években tanulmányozva Rudas László *Materialista világnézet* című könyvét, meg kellett állapítanom, hogy az anyag (a matéria) végső állítmányaiként ugyanazokat az állításokat szedte össze, amiket a katolikus teológián az Istenről vehettem tudomásul.

4. Hitközömbösség és értéksemlegesség?

Hitközömbösséget akar-e szolgálni tantárgyunk? Másképpen: az igazság iránti közömbösséget? Ismét másképpen kérdezve: értéksemlegességet? Egyiket sem. Egy analógia segíthet. Az irodalmi oktatás úgy mutatja meg Vörösmarty, Petőfi, Arany költészetének szépségeit, hogy nem akarja eldönteni, hogy hármuk közül melyik közelíti meg leginkább a szépség feltételezett abszolút értékét. Bármelyik tanulóban kiformalódhatik az az érzés és meggyőződés, hogy a három közül valamelyiket többre, nagyobbra becsüli, mint a másik kettőt. Ugyanakkor örömmel gondol arra, hogy a magyar irodalomban ott van a másik kettő is, és azok is gazdagítják nemzeti kultúránkat. A filozófiai oktatás nagy segítséget nyújthat a vallásoktatásnak is. Tudatosíthatja, hogy vannak olyan léttartományok, amelyekben belül csak vélekedések lehetségesek, de egyértelmű igazolások nem lehetségesek. A kultúrtörténelem azt igazolja, hogy az ember képtelen leállítani magát ott, ahol eljut az igazolható ismeretek határáig. Az ember alighanem szükségképpen formál nemcsak igazolható, de nem igazolható tételeket is. A vallások születése, azok el nem halása, rendre újak keletkezése igen virulensnek mutatja ezt a nem igazolható tételeket is formálni akaró törekvésünket.

Virulensebbnek, mint az agnoszticizmust, amely lemond nem igazolható tételek megformálásáról. Bár nem biztos, hogy az agnosztikus lemond az ilyen tételek megformálásáról, hanem csupán nagyon mélyen átéli ezek igazolhatatlan voltát. Mondok egy megállapítást, amely egy olyan tényre utal, amelyet a történelem már sokszor valóságnak mutatott. Úgy hangzik a megállapítás: *Az ember a hitéért ölni is képes.* Vannak, akik úgy gondolják, hogy az emberi történelem összes tömeggyilkosságai – a háborúkra gondolok – vallásháborúk is voltak. A filozófiai oktatás egyik legfontosabb célkitűzésének tartom, hogy megmutassa a megállapításom által jelzett jelenség borzalmas és abszurd voltát, és hogy megpróbálja ezt a jelenséget kiiktatni a történelemből.

Lehetséges célkitűzés ez? Az, hogy megtanuljunk becsülni, értékelni a nekünk kedvestől, a számunkra megszokottól különbözőt is? Miközben írom e sorokat, az asztalomon fekszik egy 1991-ben New Yorkban kiadott hatalmas kötet: *WORLD SCRIPTURE*, a szent szövegek összehasonlító antológiája. A világ összes jelentős vallásainak szent szövegeiből hoz idézeteket az alábbi témákról, melyek a közel ezerlapos fólió-kötet tartalomjegyzékét adják:

- A végső valóság és az emberi lét célja
- A gonosz, a bűn, az ember bukása
- Megmentődés és Megmentő
- A vallásos élet
- Gondviselés, társadalom és az Isten Ország

5. Kölcsönös egymást megbecsülés

Nagyon fontosnak gondolom, hogy a különböző vallások elkötelezettjei ne féltsék magukat s híveiket a gondolkodás- és viselkedéstan iskolákban folyó oktatásától. Ahogyan a kultúra, a tudomány, a művészet, a sport, a természeti szépségeket megismerni vágyó turizmus mind-mind eszközei lehetnek az egymást megértésnek és a különböző népek egymáshoz közeledésének, messzemenően ezt a szerepet kellene betölteniük a különböző vallásoknak is. A magaménak becsülése, kedvelése miért jelentse mások kincseinek leszólását? Mégis, a történelem arról informál bennünket, hogy a különbözőség a vallások világában a gyűlölet és a megvetés magatartásait hozta előtérbe. A mohamedán a keresztény magyar számára a *pogány* török volt. A keresztény a mohamedán számára pedig a kutyahitű gyaur, ahogyan ezt jól tudjuk nemzeti történelmünkben. Ismerjük a felvilágosodás előtti irodalmunkat, amelyet mélyen meghatározott a protestánsok és katolikusok egymást gyalázó hangmegütése. *Aligha akad jó szándékú ember, aki nem akarná a vallási alapú gyűlöletet és egymást megvetést kikapcsolni az emberiség életéből.* Mindez semmiképpen sem vezet hitközömbösségre. Ahogyan más nemzetek kultúrájának megismerése és megszeretése sem eredményezi szeretetünk megfogyását anyanyelvünk, nemzeti irodalmunk vagy

zenénk iránt. Legalábbis nem szükségképpen. Az a természetes, hogy az ember a magát kitüntetően is becsüli, de emellett a másét is értékeli. Ez utóbbiból nem következik a magaménak elhanyagolása.

A vallás jellemformáló erejét közismertnek gondolom. Egy valláshoz, kultuszközösséghez tartozni, annak tanításait, szimbólumrendszerét az értelem, érzélem és akarat eszközeivel magunkhoz ölelni – ennek nem feltétele egy másik vallás lenézése, semmibe vevése. Ugyanúgy nem, ahogyan saját házastársunk, szüleink, gyermekeink iránt érzett szeretetünk nem növekedik mások házastársának, szüleinek, gyermekeinek nem-értékelésétől.

6. Uralkodás és szolgálat

Továbbmegyek. A lételméleti kérdések taglalása bemutatja a tanulóknak, hogy mekkora a szerepe az emberiség életében az ateizmusnak, az agnoszticizmusnak és a különböző vallásoknak. Megmutathatja továbbá, hogy az adott lételméleti válaszok különbözősége ellenére közösek lehetünk mindannyian az értékek szolgálatában.

Mindenekelőtt a szolgálattal kapcsolatban szeretnék valamit tisztázni. Tárgyunknak rá kell mutatnia az emberi élet alapvetően nagy ellentmondására, mélységes sebére. Video meliora, proboque, deteriora sequor – mondta Ovidius. *Látom a jót, próbálok is, mégis a hitványabbat csinálom.* Szent Pál ugyanerről tanúskodik. Erdösi Sylvester János patinás fordításában idézem: „Mert jót nem tiszek, mellyet akarok, hanem gonoszt tiszek, mellyet nem akarok” (Róm 7,19). Uralkodni akarunk, s nem szolgálni. Jóllehet tudjuk: a szolgálat az, ami épít, amitől épülünk magunk, s aminek erejében épülnek társaink, épül maga az élet. Istenről is kitaláljuk, hogy uralkodik. Isten szolgálatában kívánnánk magunk is uralkodni. Szolimán szultánról mondják, hogy ezzel indult Mohács alá: Ahogyan egy úr van az égben, úgy egy úrnak kell lennie a földön is. De a történelem akármelyik kiemelt alakja (nagy sikerű tömeggyilkosa) gondolhat ilyesmit magáról. Hitler is ráverette a Wehrmacht katonáinak szolgálati övére: Gott mit uns, azaz Isten velünk! Mi, magyarok is „Jézus, Jézus”-t kiáltva rohantunk a kontyos pogány törökre, azok is Allah nevét emlegetve rohantak éles kardjaikkal felénk. Weöres Sándor írja *Rongyszőnyeg* c. versében:

*Valaha én is úr akartam lenni;
ó bár jó szolga lehetnék!*

*De jaj, szolga csak egy van: az Isten,
s uraktól nyüzsg a végtelenség.*

Jézus nem uralkodásra tanította tanítványait, hanem lábmosásra, azaz szolgálatra. Az említett antológia megerősíti, hogy Jézus jól látta feladatunkat. Az értékelméleti oktatásnak nyilvánvalóvá kell tennie, hogy a családi s az azon kívüli társadalmi lét sikeres megoldása egy falu, egy város, egy ország, egy kontinens és a világfalu vonatkozásában azon fordul, hogy megértjük-e: *a szolgálatokban részesedés*

ellenében lehetséges a szolgáltatásokban részesülni. Aki csak a szolgáltatásokban akarna részesülni, az szét fogja törni a családot, a társadalmat, a nemzeti közösséget, s lehetetlenné teszi az életet Bolygónkon.

7. A kiváltságok hajhászása és egyidejű elutasítása

A filozófiai oktatásnak rá kell mutatnia az emberi törekvővilág másik képtelen ellentmondására is, amely az előzőből nő ki. Tiltakozunk, hogy mások kiváltságosak legyenek velünk szemben, s mi magunk kiváltságokra törekszünk másokkal szemben. Nyilvánvalóvá tenni e tényt nagyon könnyű. A Hegyeshalomnál végződő világot keletre akarjuk tolni Békéscsabáig. Elviselhetetlen számunkra a nyugati életszínvonal s a mi életszínvonalunk közti különbség. Ugyanakkor elviselhető számunkra, ha kétmilliárd embernek a GDP-je (nemzeti jövedelemátlaga) a miénk egytizedét sem éri el. Nekünk az emberiség 20%-ának a kiváltsága az elviselhetetlen, mások számára a 80% kiváltsága – s benne a miénk is – az elviselhetetlen. A gondolkodás- és viselkedéstan oktatásának meg kell mutatnia az osztályönzés és a nemzeti önzés képtelenségét, életromboló hatását. Azt is, hogy miképpen vezet el a kiváltság a kiváltságoltakat az életet már továbbadni nem tudáshoz, a tömeges abortuszhoz, a nemzetpusztuláshoz. Azt is meg kell mutatnia, hogy miképpen vezet ez a kiváltságkergetés az atomhalál vagy az ökológiai katasztrófa irányában. Fel kell vetnie a kérdést, hogy lehet-e szükségképpen egyedül lehetséges egy olyan gazdasági rendszer, amely szükségképpen vezet az egyre kevesebbek mérhetetlen gazdagodásához, s az egyre többek mérhetetlen elszegényedéséhez?

Utaltom kell itt most arra, hogy ez az a témamegütés, amellyel a tanuló nem feltétlenül találkozik a közéletben, s nem feltétlenül találkozik a hitoktatásban. A közéletet a pártok irányítják. A pártok pedig meg akarják nyerni a választásokat, s ennek érdekében osztály-, ill. nemzeti kiváltságok birtokába juthatást ígérnek választóiknak. A választások megnyerése a megválasztott személyek számára mindenképpen biztosítani fogja a kiváltságos helyzetbe kerülést. (A képviselők fizetését a várható infláció %-ánál nagyobb, a közalkalmazottak fizetését a várható infláció %-ánál kisebb %-ban emelik.) Az egyházakat pedig lefoglalja a maguk intézményei fenn- és karbantartásának a gondja... nekik is kevés a pénzük, még Hegyeshalomtól nyugatra is, hát még keletre, meg még keletebbre és délre.

8. Ellenségszeretet és testvériség

A történelemórán nem tesz fel azt a kérdést, hogy ez az örültség szükségképpen-e. Tárgyunknak ezt a kérdést fel kell tenni, és meg is kell válaszolnia. A hittanórán felteszik-e? Nem tudom. Csak azt tudom, hogy van tábori püspökség. Csak azt tudom, hogy nekem sikerült a négy elemít, a nyolc gimnáziumot s a

hét év teológiát úgy elvégezni 1924 és 1943 között, hogy ez a kérdés nem került elő. Meg azt is tudom, hogy amikor e kérdés egzisztenciálisan meghatározó fontosságú kérdéssé lett számomra, az állampárt illetékesei közölték velem: megérthetem, hogy ezek után a magyar ifjúság nevelését nem bízhatják rám.

9. Bízom az emberiség jövőjében

Ez a bizalom számomra annyit is jelent, hogy reménykedem: a heti 30 órából kettőt arra fogunk szánni, hogy a magyar s az emberi jövő érdekében ilyen kérdésekről beszéljünk a ránk bízott ifjúsággal. Nem sokaság, hanem gondolkodó és gondolkodástól meghatározott viselkedésű nép tesz csuda dolgokat – költöm át szabadon Berzsenyi Dániel Kodály Zoltántól megénekelte versét:

Nem sokaság, hanem

*Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat
(Forr a világ).*

Mondom ezt abban a meggyőződésben, hogy azok a nemzetek maradnak meg, amelyek őrzik Isten álmait az emberről, s azok pusztulnak el, amelyek beleszoknak s belehalnak kiváltságaikba.

(Elhangzott Budapesten, a Fővárosi Pedagógiai Intézet konferenciáján, 1997.)

KOLLÁR GABRIELLA

LÁZÁR ERVIN ETIKÁJA

A SZEGÉNY DZSONI ÉS ÁRNIKA MESÉBEN

(2.)

6. Hinnünk kell a csodákban.

Aki nem hisz a csodákban, azzal nem is történik... Sokkal sótlanabb, unalmasabb életet él, nem cserélnék vele. Ugyanakkor a csodákban való hit nem sültgalamb-várást jelent. Aki bízik abban, hogy a lehetetlen is megvalósulhat, az először is megfogalmazza álmait, aztán minden tőle telhetőt megtesz érte s végül bízik benne, hogy teljesül amire vágyik. Tehát a tudatosítást cselekvés, majd elengedés követi.

Láthatjuk tehát, hogy milyen sokat tanulhatunk a mesékből. S mivel tulajdonképpen a gyereknevelés Rudolf Steiner szerint nem más, mint szüntelen önnevelés, de legalább is egy kölcsönös formálódás,

nem csupán a gyerekeknek van szüksége a mesékre, nekünk felnőtteknek legalább annyira. Tulajdonképpen a mesékből nem lehet kinőni.

2.5. A népmese - a szóbeli költészet legnagyobb műfajcsoportjainak egyike, évszázadok során létrejött és alakult történet, aminek mondanivalója valami általános, örök érvényű igazság. A különböző meseműfajok különböző népek, idők, korszakok termékei, mégis közös jellemzőjük a szilárd szerkezet, nyelvi ritmus, költői megkomponáltság. A mesemondó személye legtöbbször háttérben marad, s mivel szóban terjedt, koronként és vidékenként eltérő változatok keletkeztek. Ugyanakkor formai és tartalmi elemei kötöttek: a mesekezdő formulák átöröpitik a mesélőt és hallgatót egy csodás világba, ahol minden lehetséges "Egyszervolt, holnemvolt, az Óperenciás tengeren is túl volt egyszer egy..." A végén mindig győz az igazság, a jóság és a szeretet: a hős, aki végigküzdött és kitartott végül elnyeri méltó jutalmát: "...és boldogan éltek, amíg meg nem haltak". Csodás elemek (kacsalábon forgó kastély, üveghegy, égígérő fa, stb) és mitikus számok (3, 7, 12, 24, 77) elmaradhatatlan kellékei a népmeséknek. Szereplői között gyakran fölbukkannak mítikus figurák: tündérek, boszorkányok, törpék, manók, koboldok, óriások és sárkányok, akik néha segítők, néha ellenfelek, vagy próbatételek szereplői.

Bettelheim szerint a népmesék mindig az élet nagy etikai kérdéseivel foglalkoznak. Hatásuk a tudattalanban játszódik le, ahol azonosulás révén a gyermek megerősítést kap arra, hogy érdemes küzdeni. "A tudattalan folyamatokat a gyermek számára csak olyan képek tehetik érthetővé, melyek közvetlenül a tudattalanjához szólnak."¹ És ami különösen fontos a gyermekek számára: a népmesék témája általában az az életszakasz, amely a felnövés, az érett személyiség megszerzésével zárul. A legtöbb mese úgy

kezdődik, hogy a mesehősnek egy hosszú, boldog, viszonylag eseménytelen idő után valamilyen oknál fogva el kell hagynia otthonát, vándorútra indul. Ez azt szimbolizálja, hogy a felnőtt személyiség kifejléséhez elengedhetetlen, hogy az ember szakítson a gyerekkorával, gyermeki függőségével, és saját kezébe kell vegye a sorsát, mert csak így találhat önmagára. A felnőtté válás nehéz folyamatát tükrözik a veszélyek, melyekkel a mesehősnek vándorútján meg kell küzdenie. De a mese azt is megmutatja, hogy a veszedelemmel való szembenézéssel, bátorsággal, erőfeszítéssel sikeresen célba lehet jutni. Számos mese végződik úgy, hogy a mesehős sok viszontagság után megkapja a királyságot és a legszebb királylányt, ami az érett felnőttiséget jelképezi.

A népmese tehát az élőbeszéd művészete. A mesének az elmondó és a hallgató is részese. A kifejezőeszközök a beszéd és az azt kísérő gesztusok, mimika, illetve a két ember között lévő viszony. Ezért szinte lehetetlen feladat, hogy a népmeséket írásban rögzítsék. Az erre történő kísérletek csak vázlatokat illetve műköltészeti szövegeket tudtak produkálni. A mesélő személye ugyan a háttérben marad, hatására nézve mégis fontos a közte és a hallgatóság közötti viszony és távolság.

A népmeséknek különböző típusai alakultak ki az évszázadok során még az írásbeliség előtt. A legtöbb kultúrában nem különülnek el egymástól a mítoszok és a mesék, nehéz is különválasztani őket. Mindkét formában régi koroktól felhalmozódott tudást, bölcsességet szándékoztak tovább örökíteni a következő nemzedékeknek. Az északi népeknél mindkét műfaj neve saga, de a németeknél ez a szó a mítoszt jelöli, a Marchen pedig a mese. Megtévesztő az angol fairy tale és a francia conte de fée, ami a tündérek szerepét emeli ki, pedig a legtöbb meséjünkben nem is szerepel tündér... Tehát nehéz lenne kategorizálni

¹ Bruno Bettelheim: A mese bűvölete Corvina, 2000 / 34. old.

a mesék fajtáit, mert több felosztás létezik, de leginkább az átmenetek jellemzőek, bár a XXI. században a szóbeliség visszaszorulóban van - sajnos.

2.6. A műmese - rögzített forma szerzője ismert, tartalma védett. Az írni, olvasni tudó közönségnek készül, szórakoztató, esetleg tanító célzattal. Tudjuk, hogy az általunk ismert népek meséi már sok évszázaddal a lejegyzés előtt szóbeli formában léteztek, a mondák, mítoszok szájról szájra hagyományozódtak át. A tanítás, a hagyományok és a bölcsesség átadására közösségenként mesemondók szolgáltak történetekkel, amelyekben jelen van az eredetmondától a csodás elemeket tartalmazó mese. Először ezeket próbálták rögzíteni.

A népmesékből a reneszánsz kora óta sokat merít a műmese, de az eredeti népmesék iránti érdeklődés csak a 19. század elején, a Grimm testvérek gyűjteménye nyomán támadt fel és a francia felvilágosodás után a szalonok világában vált új irodalmi műfajjává. Az első ismert mesegyűjtemény szerzője a 17. században élt Charles Perrault, aki fia nevelőjétől, azután a városba elszegődött szolgálóktól gyűjtötte össze és tette "szalonképessé" a vidéken ismert történeteket, ami 1697-ben jelent meg Párizsban és azonnal híressé tette íróját. Később egy francia emigráns családtól került a Grimm testvérekhez Perrault könyve, amit ők tovább szelidítettek, mert a esetenként túlságosan populáris-naturalista kegyetlenségek ecsetelése az úri közönség ízlését bántotta.

Szakértők szerint a műmese akkor jó, ha ugyanazt az érzést tudja nyújtani az olvasónak, amit a népmese: képes időtlen, egyetemes gondolatokat megfogalmazni, mindvégig meg tudja őrizni aktualitását, nemcsak a jelen, de az elkövetkező generációk számára is van érvényes mondanivalója. A didaktikus és az igazán jó mese között nagyon vékony határ húzódik, a példázatosság felé lépve a történet

szándékoltan aktualizál, ezzel pedig elvesztheti általánosan érvényes voltát.

Legismertebb meseírók - gyűjtők Európában: Charles Perrault (1628-1703), Grimm testvérek: Wilhelm (1786-1859) és Jakob Grimm (1785-1863), Hans Christian Andersen (1805-1875) Wilhelm Hauff (1802-1827). Oscar Wilde (1854-1900), valamint Tolkien (1892-1973) és C.S. Lewis (1898-1963) "modern-fantasy"regény sorozatai, a Gyűrűk ura és a Narnia krónikái ami mind a klasszikus jó és rossz harcát jelenítik meg.

Magyar vonatkozásban kiemelném Benedek Elek (1859-1929), Móra Ferenc (1879-1934), Gárdonyi Géza (1863-1922), Wass Albert (1908-1998), Illyés Gyula (1902-1983), Török Sándor (1911-1990), Janikovszky Éva (1926-2003), Csukás István (1936) Fésűs Éva (1926-), Kormos István (1923-1977) Lázár Ervin (1936-2006) mesekönyveit. Mindannyian a népmesei gyökerekből kiindulva, a gyermeki lelket ismerve írtak meséket., amelyeket szívesen olvasunk ma is.

2.7. Lázár Ervin meséi, mint a kettő ötvözete sokat merít a pusztai gazdag örökségből, de hősei szemben a népmesei alakokkal nem végletesen jók, vagy rosszak, hanem néha jók, néha rosszak és nem is mindig döntenek helyesen, ahogy mi sem. Ugyanakkor meséi erkölcsi tartalma mindig egyértelmű és tisztán olvasható. Egyértelmű bennük, hogy minden döntésnek (jónak, rossznak) következménye van, ami elől nem lehet elmenekülni. Ez nagyon fontos tanítás. Azt a stabil értékrendet próbálta meséiben átörökíteni gyermekeinek és az utókornak, amit ő kapott saját gyermekora édenkertjében, mint megtartó erőt. Ezt utolsó meséjében, Az élet titkában így foglalja össze: "Most már, idők múltával azt is tudom, hogy arról szólt a mese, hogy a világban mindenkire rá van bízva valami. Valami nagyon fontos, amivel el kell jutni az

Üveghegy elé, s aki az Üveghegy elé akar jutni, annak ismernie kell testvérét, anyját, nagypját, tudnia kell, hogy az Üveghegy vára mindenki előtt nyitva áll, csak szeretet és tiszta szív kell hozzá."²

Lázár meséi rétegmesék. Minden életkorban, fejlettségi szinten új és új tartalommal bír, mindig többet megérthetünk belőle, újra elvarázsol, megunhatatlan. Ezt a hatást maga is megtapasztalta, mai nyelven azt mondhatnánk: így szocializálódott. A fenti mese ezzel a vallomással kezdődik:

"Gyerekkoromban, az alsórácegresi nagyszederfa alatt hallottam egy történetet. Nem hinném, hogy abban a pillanatban, amikor elhangzott, megértettem volna minden ága-bogát. De a gyerekkorban hallott történetek együtt növekszenek velünk: virágot hoznak, kiteljesednek, gyümölcsöt érlelnek. Semmi más nem kell hozzá, csak meg kell őrizni őket."³

Egyik vele készült interjúban elmondta, hogy egyszer valamelyik kiadónál megkérdezték tőle, hogy hány éveseknek írja a meséit, mit írjanak a borítóra, értetlenkedve magyarázta: ő nem hányéveseknek írja a meséket, hanem abból fogalmaz meg valamit, ami megmaradt benne a gyerekségből. Ezt jól példázza A bolond kútásó, vagy A molnár fia zsák búzája, amiben saját felnőtt dilemmáit fogalmazza meg, de gyermeki lélekkel is élvezetes, tanulságos olvasmány. Tehát nincs korcsoportozás, kinek olvassuk, adjuk a kezébe a Lázár meséket, hiszen minden életkorban mást mond, mást vesz ki belőle. Mégis, azt gondolom, jó, ha van népmesei előzménye ezeknek a meséknek. Miért? Egyrészt a kicsi gyerek még kétpólusú világban él, amelyben a végletesen jó és rossz megkülönböztetése még fontos szerepet játszik. A népmesékre jellemző szimbólumrendszer csak akkor érthető a Lázár mesékben, ha az eredeti környezetből ismerősek, egyértelműek, vagyis "egy nyelvet beszélünk" az íróval.

Másrészt a Lázár mesékre oly jellemző humor csak bizonyos élettapasztalat, elvont gondolkodásra való képesség megléte esetén érthető csak, hiszen egy kisgyerek szó szerint kódol mindent amit hall és így is próbálja értelmezni, elképzelni. Ezeknek a meséknek nagyon fontos eleme tehát a humor és az olykor groteszkbe hajló önironia. Ez is egyik oka népszerűségének...

Rendkívül gazdag, Arany Jánoséval összemérhető szókincse, szóhalmazai, megszemélyesítő metaforái láttató erejűek és fejlesztő hatásúak, ami rendkívül fontos éppen ma, amikor az "sms, chat" és társaik silányítják a nyelvi kultúrát, ő nem áttal több szóval leírni egy cselekvést, vagy érzelmi állapotot:" a paripa dobol, kapál, prüszköl, nyihog", a Rézbányai pedig ül "sértődötten, fájó szívvel, búskomoran, nekikeseredetten"⁴ és még sorolhatnánk nyelvi gazdagságát, a szójátékokról nem is beszélve, ami sajátos nyelvújítást eredményez. Saját bevallása szerint sokat tanult gyermekeitől e téren is: csodálattal figyelte, ahogy "bíbelődtek a nyelvvel" rávilágítva annak játékosságára, törvényszerűségeire. Külön tanulmány szólhatna Lázár Ervin meséinek nyelvezetéről, de erről terjedelmi korlátok miatt nem térek ki jelen dolgozatomban.

Formailag sok népmesei elemet is találunk a szövegekben: a mesebeli számok (3, 7), a varázslatok, a tündérek mint a Hétfejű Tündér, vagy Maminti, a kicsi zöld tündér és boszorkányok pl. a Százarcú Boszorka, ugyanakkor ki is fordítja a megszokottat: a legkisebb boszorkány meséjének szereplői egy egész boszi család, de akad Boszondér, vagy Tüncány is, aki fele tündér - fele boszorkány, ami Lázár Ervin találmánya.⁵ Itt is tetten érhetjük, milyen zseniálisan keverte az öröklött elemeket a megélt napi tapasztalatokkal és ettől válik meghökkentővé, felejthetlenné egy-egy figura. Rá

² L.E. : Az élet titka - Manógyár Osiris Bp. 2006/ 85.old.

³ uo. 82.old.

⁴ L. E. : Szegény Dzsoni és Árnika Móra, Bp. 1981/8., 60. old.

⁵ L. E.: Bab Berci kalandjai Osiris Bp., 2004 / 8. old.

jellemző módon meséiben nem a félelmetes sárkánynak van 7 feje, hanem a jóságos tündérnek.

Meséi zömmel "in medias res" kezdődnek, szinte észre sem vesszük és már benne vagyunk a mesében, de néha nyomatékot ad a kezdésnek és alkalmazza a népmesei varázslást: " Hegyen innen, völgyön túl, völgyön innen, hegyen túl volt egy kerek tó..."⁶

Lázár Ervin - Komáromi Gabriella és még sokak véleménye szerint - született mesemondó volt. "Olyan könnyedén lépte át a mindennapi és spirituális határait, hogyha olvassuk, mi magunk is képesek leszünk rá."⁷ „Egy csendeske, vékonypéznű horkolás kiment az ablakon.”- kezdődik egy mesenovella. (Szerelmes történet) „Az ibolya még délután háromkor sem volt hajlandó megszólalni.”(Ibolyalebeszélő) Meg sem lepődünk, történjék bármi. Ahogy mondta: „Lehet, hogy ami így létrejön, a valóságtól egy kicsit messzebb esik, de az igazsághoz mindenképp közelebb.”

Lázár világképének és nyelvezetének gyökerei az alsórácegres-pusztai kultúrába, gyermekkorra hallott-megélt élményeibe, szülei példaadó életébe nyúlnak vissza. Meséi tartóoszlopa ezen a szilárd értékrendszeren nyugszik, amit Naplójában így foglal össze:

"Lehetséges, hogy az energia, ami szeretetünkben, jobbra való törekvésünkben, hasznos munkánkban testesül meg, az nem vész el - mint ahogy az energia sem vész el, hanem valami magasabbrendűvé alakul, egy olyan világgá, amit Isten célul tűzött maga elé. Nagyon sok jó cselekedet, nagyon sok hasznos munka át fogja alakítani a világot, a mainál magasabb rendűvé... A szeretet nem áldozatvállalás, hanem életszükséglet."⁸

Ezt a hitvallását fedezhetjük föl összes írásában, de legjobban mégis meséiben domborodik ki a lényeg: "Dömdödöm."

"Ki ennek születik, ki annak, Lázár mesemondónak jött a világra. Minden azzá tette: a „rácpácegresi” örökség, a látásmódja, a fantáziája, a beszédmódja. A szeretetről mesélt. Fölötte tényleg ott voltak a csillagok, lelkében az erkölcsi törvény, talpa alatt „ridogáltak a füvek”, barátai voltak a lovak, kutyák, madarak, és nem tudott betelni azzal, amit úgy hívunk, hogy gyerekkor."⁹

(folytatjuk)

BENYHE ISTVÁN

VERSEK

Amikor már nem

amikor már nem is keresel
amikor már nem próbálsz el
amikor már nem térít a jel

amikor már nem is akarsz
amikor már nem virraszthatod
amikor már nem kevés a sok

amikor már nem csak a fele
amikor már nem csakis veled
amikor már nem csak úgy lehet

amikor már nem igen a nem
amikor már nem úgy lát a szem
amikor már nem csak szó a nem

amikor már nem mert jaj már nem
akkor akkor talán

⁶ L. E.: Szegény Dzsóni és Árnika Móra, Bp., 1981 / 6. old.

⁷ Komáromi Gabriella: Berzsián elment 2007, Farkasrét

⁸ L. E.: Napló Osiris, Bp., 2007 / 60. és 248. old.

⁹ Komáromi Gabriella: Berzsián elment Búcsúbeszéd, 2007. január, Farkasrét

Öreg magyar

Árnyékot fest már a hegyek
hátára a Nap, este lett.
Fáradok, bár alig éltem
mélázó, tengődő létem
emlékeit keresve.

Most napra nap tanulni kell
a feledést, mi elvisel
vad szorítást a szív felett,
a mélybe húzó vétkeket
magyarázó közönnyel.

Csak társam, a tapasztalat
tartja még az ősi szavak
tükrét. Remény szilárdul,
arcunkra köt. Múltra múlt hull,
csak mélyben lehet szabad.

Homokba fült könnyű lábnyom.
Könny mosta el, vagy csak álom?
Mint őseim szívverése
lúktet a legendák mélye,
hogyan elnyelje magányom.

Pedig maradni szeretnék
az új arc nekem már nem szép.
Álmom örzi még csillagod,
s halomsíromon szarvasok
futnak a Duna felé...

Finisterre

A távoli tiszta tengeren
a lány, a fiú elmereng.
Kezük a Napba ér,
tajtékot visz a szél.

Csókot váltanak.

A horizont

Körül a tenger, fenn az ég,
álmot vetít a lenge kék.
Szemünk szemet keres,
ajkunk egy éneket.
Csókot váltanak.

Még egy lépés

Az ég, a víz, a part magas.
Daluk fölött hullám szalad.
Kettősük énekén
a víz falánk – sötét.
Csókjuk jéghideg.

Facebook

Szorongó kezünkben zsarnoki értelem,
érintőképernyőn üzen a félelem.
Minden világon átfutó sejtelem,
összeköt, elszakít? Ránk tört a végtelen.

Az igazi magány, mint a tükör
csak téged mutat, megtörve.
az igazi magány követel,
kapcsolat-árt önt a ködre:
köréd sötétülőablakok
átláthatatlan erődje.

*FARKAS ISTVÁN***ŐSZ**

Hömpölygő ködök között ballagtam lefelé

Az összágú, kesernyés, savanykás avaron.

A cseresben emyeden csepegtek a sárgult levelek

S csak a szeder feketedett a kacskaringós indákon,

Mint drágagyöngy sor, utolsó dísz

Aszott vénasszony ráncos nyakán.

A hömpölygés hol lanyhult, hol ellepett

A kociút a távolba kanyargott,

Hol megállt a lábamnál. Csend volt.

Csak a cseppek dalolták egyhangú éneküket

A száraz ágakon, s a köd szuszogott fülembe

Szomorúságról, szenvedésről, elmúlásról.

A sűrke hömpölygésből gurult ki elem

Az útra egy gyors, vörös hömpölygés.

Széleseben kavargott útszél, gödröt nem ismerve,

Előre, hátra, felágaskodva, ellaposodva.

Hirtelen álltam meg tölgygé válva magam is.

Éberem, csupa fül, csupa szem, figyelve.

Már-már azt hittem eszeveszett koboldok

Úzik velem tréfás játékukat

Vidítván komor, szürkén gomolygó lelkemet,

Vagy szélvész kisasszony érkezett szokatlan formában

Kiúzni várából a roppant ködöt,

S belőlem a merengő halált.

A vörös golyó tovagördült, beszaladt az erdőbe,

De ijedve ködfaltól már gurult is vissza

Használva kocsinyom vezető biztosát.

S már gurult is át a másik nyomba

Majd fel az oldalba, körbefonva öreg tölgyet,

Vörös galagonyát, kikericset, őzlábgombát.

Ámulva álltam tölgyfamagányom csendjében

Feledve bút, elmúlást, halált

Csodáltam az életet, önfeledt szeszélyét

Mely mint a köd arra hömpölyög

Merre szél viszi. Nem gondol, nem töpreng

Nem félt, nem is szeret, csak létezik.

Meddig tartott a látomás? Nem tudom.

Örökké tartott volna, ha a sors

Pontosan és szenvtelenül, érzelmet, vágyat,

Ábrándot nem ismerve be nem toppan

Lábamhoz gurítva a vörös golyót,

Belopva apró szívekbe a félelem fagyát.

A kis rókakölyök és társai kővé dermedve,

Mozdulatlanul meredtek rám, ki tölgynek hitte magát,

De kit rókaorr más néven nevez.

A játéknak vége lett, a színpad kiürült,

S a félelemmel teli csaholást ötfelől

Verték vissza a ködben gomolygó hegyek.

RAVI RAVINDRA

AJÁNLO

Örömmel tölt el a *János Evangéliuma az indiai miszticizmus fényében* első kiadásának fogadtatása. Széles körben olvasták, és folyamatosan kapok leveleket úgy teljesen idegenektől, mint barátaimtól, tudósoktól és nem tudósoktól, akiket reflexióim nagyon megindítottak és segítettek. Én magam tovább folytattam a gondolkozást és gyönyörködtem az Evangélium csodálatos bölcsességében. Kitüntetett lennék, ha ez a könyv segítene néhány embernek, hogy nagyobb figyelemmel és szeretettel olvassa vagy olvassa újra azt.

Sok olvasó szerint ez a könyv egy friss és mély pillantást vet János evangéliumára. Noha sok gondolatot és értelmezést kihívónak találtak, úgy érezték, hogy segítenek a belső átalakulás keresésében. Néhány olvasó számára Jézus és Krisztus közötti különbségtétel volt vonzó. Arra a felvetésre, hogy Krisztus az út, Jézus azonban egy út, felszabadítónak és segítőkésznek találták ahhoz, hogy megbékéljenek világunk vallási pluralizmusával.

A mi globális falunkban kialakuló szellemiség sok szempont összefonódását igényli. Ha az ősi szövegeknek kortárs aktualitást kívánunk adni, fel kell fedezni transzkulturális jelentőségüket. Különböző hagyományok fejlődtek ki a különböző régiókban - akár a Jordán folyó, akár a Gangesz folyó közelében. Egy repülőgépről nézve azonban bolygónk más aspektusai

táruznak fel, mint a Jordánnál lévő tevéről vagy a Gangesznél ballagó ökrös-szekérről vetett pillantásnál.

2023. Szeptember 29. Péntek 18 Óra Magnet Közösségi Ház,
Hamvas Béla Terem 1062 Budapest, Andrássy út 98.

A szerző a kanadai Dalhousie Egyetem professzor emeritusa, összehasonlító vallástudomány, filozófia és fizika tanár, számos vallásról és tudományról szóló könyv írója, aki a magyarul most megjelent „Krisztus Jógája” című művében egy friss és mély pillantást vet Szent János Evangéliumára. Az előadását egyúttal könyve magyarországi bemutatójának is szánjuk.

„... egyetlen hagyomány sem meríti ki a Végtelen Nagyság minden lehetőségét ...”

„Egy egyetemes lelkiség van minden hagyomány gyökerénél, de folyamatosan elveszik a teológiai kizárólagosságban, a tudományos elfogultságban, vagy az evangélikus lelkesedésben, és szükséges újra és újra felfedezni és újra kifejezni.”

„Meggyőződésem, hogy a fő megosztás az emberi pszichében nem horizontális vagy regionális, elválasztva a keleti lelket a nyugatitól; inkább függőleges és globális, elválasztva a keveset a soktól, az értés szellemi, belső és szimbolikus módját az anyagi, külső és szó szerintitől – kulturálisan ugyanúgy, mint minden emberi lélekben.”

Az előadás ingyenes, de szívesen veszünk hozzájárulást a terembérlethez.